Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 МАРТ 13
Харагшан туулай hарын 9
ПЯТНИЦА
гарагай 6
50 (17469)
сэн 6 мүн.

ЁhОТОЙ ХҮСЭН БОЛОХО ГҮ?

Дэлгүүрэй экономикын хойшоо харалтагүй өөрынгөө эрхэдэ орожо байhыень үшөө нэгэ ушар гэршэлбэ. Хэрбээ республикын кооперативуудай холбоон, бага бизнесэй ассоциаци гэхэ мэтэ бүридэлнүүдэй үрдилдэн байгуулагдаhан hаань, промышленнигуудай ба олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбоон эдээндэ орходоо аргагүй томо, экономическа бүхэли программануудые бэеэ даагаад бэслүүлхэ шадалтай бүридэл болохо гү гээд уридшалан бодомжолмоор.

...лоо байгуулхаар ...дарлахын урда ...й туршада бэлэд...юм. Үүсхэлшэ...гаран хүн, тэрэ ...ционно нэгэдэлэй ...директор Ю. Н. ...спубликын Мини...ведэй Гүрэнэн ...талаар комитедэй ... Е. М. Егоров ...сono.

...ов дэлгүүрые ...дэмжэжэ байhа...лбэ. Предприятин... хатуу байдалда ...Түбэй эгhөө мун...олохоо болёо, на...лэ. Нимэ эрхэ ...туримшуулагдадаг ...ргоолго, захиргаа...ар дэлгүүр байгуу...атинуудта арга...лоно. Республи...ленна 219 пред...ар 195-нинь гү...за байhаар. Орон...нь гүрэнэй бэшэ ...0 кооператив му...добошье, ороймнь кооперативуу...до оролсоно. 1218 ...ияти бин боло...оройдоол 128-...ябуулга тухайгаа ...хэ хэжэ байhа...из.

...оо хэлэбэл, энэ ...гүрэй харилсаа...ые тургэдхэхэ, ...игуудай, олзын ...згшодэй ажал ...тримшуулха зо... ха. Зарим үгэ ...анамжаар, олз...элэлгодэ манай ...о анхарал хан...тэй байха ёho...hоо «лоббн» ...о дахин зэлэлэ...рохилэгые дэмж...гуулд манда ду...дэмжэхэдэ гэ...найдуулба.

...боон предприятин...з, хайшан гэлэ...лоноб, нинтын ...йха гү, али хо...лзо хэхэ гү? Али ...ы хойноhоо шуулд ...али энэ бүридэл...роной юмэл засаг...ха гү? Зарим ...ые энэ дурдал...

...компанийн акци...ой президент ...ов.

...hанахада, энэ ...нэ, заабари үгэ...ьстаатай холбоо ...байха ёhотой. ...нууд коммерче...вин амидаа ядаа...лха байна ха юм. ...ина депогой дэр...ликэ» кооператив...гшэ М. Д. Суз...

...байгуулламжатай, ...лаб —бухы ажал ...зэнhэ дулдыда...ха. Мүнөө дурадхагдаhан программа болон устав саашалаа hайса мүлигдэжэ, хүсэндөө хүргэгдэхэ ёhотой. Хуули баталан абадаг засагhаа, налогово политикаhаа доо hаа, hанаhан юумэеэ hарбайжа хэзээдэшье абамаар. Азиатска биржын жэшээ энээнинэ гэршэлнэл. Олзоhоо арсалтагүй», — гэжэ бага бизнесэн ассоциацийн президент Ф. М. Толстихинагай хэлэхэдэ, залhаа үшөө нэгэ хүн дэмжэбэ:

— Олзогүй эмхи мүнөө хэндэ хэрэгтэйб? Коммерческэ шэглэлтэй hаа, Россин, Буряадай ямаршье Хуулитай зүришэлдөөндэ орохогүй бшуу.

«Дэлгүүрэй үедэ промышленнигуудгэжэ үгы, хуул олзо ологшод мүн. Тиимэhээ энэ холбоон, тэрэнэй правлени ажахын тоосоото подразделенинүүдтэй байха ёhотой гэжэ кооперативуудай холбооной түрүүлэгшэ Г. М. Клочихин хэлэбэ.

Нимэ хөөрэлдөөнэй хэлы дэлгэрбэнье, эгэзл фонирхолтой, шухаг юумэ хэлэhэн хүн гэхэдэ» Байгалай жасын президент В. В. Мантатов болоно:

— Юрэдөөл, энэмнай баяр зонэй холбоон болохо гэжэ ойлгохо байнаб. Тиимэhээ социальна, байгаали хамгаалха асуудалнуудта онсо анхарха аабза гэжэ найдамаар. Байгал тухай Хуулинн абтахада, ажахын олон янзын ажал ябуулга хизаарлагдаха. Аяншалгын бүхэли индустри эмхидхэхэ гэжэ хэлсэнэбди. Энэ буруу. Хэды зэргын хохидол байгаалида үзүүлэгдэхэ болоноб? Минии hанахада, тус холбоон байгаалиин баялигые зүбөөр хэрэглэхэ гээшье ажал ябуулгадаа хараалха уялгатай.

Республикын Экономикын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Э. М. Елаевай hанамжаар, энэ холбоон экономическа ре...предприятинууд хамгаалагдаха зэргэтэй. Гэхэhээ гадна мүнгэ зөөриин, урьhаламжын зарим хубие хамтадхаха гээшые би hайшаанаб. Тус холбоон мэдээсэлэй өөрын газетэтэй байха зэргэтэй. Жэшээлбэл, «Правда Бурятии» газетые эмхидхэн байгуулагшадай тоодо орожо, «Деловая Бурятия» гэhэн газетэ гаргадаг болоо hаа, аятай бэшэ hэн аал?

Республикын финансын министр М. Г. Намсараев:

— Мүнөөдэрэй энэ конференци Буряадай экономическа хүргэлтын түүхэдэ тэй удха шанартай үйлэ гэжэ ойлгохоор. Энэ холбоое эмхидхэхэ тухай нимэ ургэн хөөрөлдөөнэй болоходо, ФРГ-гэй худалдаа наймаанай палатын худэлмэритэй хэдэн жэлэй саана танилсаhанаа дурдаhуу. Тус палатын хамгаалдаггүй предприяти гэжэ үгы. Засагай ямаршье зүрааанда арсалдаа-зүришэлдөөнэй гараа hаа, предприятинуудай талые заатагүй бариманталдаг юм. Хэлсэгдэгшэ холбоомнай нимэл байха ёhотой ха. Хуули Саталан гарадаг засагтай, правительстватай харилсахада туhалха нинтын эмхи болоод hаа, аятай. Комерци руу шэглэбэл, буруу харгы.

Гэбэшье шэнэ энэ холбоон хамгаалха үүргэhэгэ гадна олзо олохо гол шэглэлтэй байха ёhотой гэhэн hанамжа олоор дуулдаба. «XXI зуун жэл азиатска регионой эршэмтэйгээр хүргэлтын зуун жэл болохо. Хүсэлкэ оролха, заалhаа үшөө нэгэ хүн дэмжэбэ:

— Олзогүй эмхи мүнөө хэндэ хэрэгтэйб? Коммерческэ шэглэлтэй hаа, Россин, Буряадай ямаршье Хуулитай зүришэлдөөндэ орохогүй бшуу.

«Дэлгүүрэй үедэ промышленнигуудгэжэ үгы, хуул олзо ологшод мүн. Тиимэhээ энэ холбоон, тэрэнэй правлени ажахын тоосоото подразделенинүүдтэй байха ёhотой гэжэ кооперативуудай холбооной түрүүлэгшэ Г. М. Клочихин хэлэбэ.

Нимэ хөөрэлдөөнэй хэлы дэлгэрбэнье, эгэзл фонирхолтой, шухаг юумэ хэлэhэн хүн гэхэдэ» Байгалай жасын президент В. В. Мантатов болоно:

— Юрэдөөл, энэмнай баяр зонэй холбоон болохо гэжэ ойлгохо байнаб. Тиимэhээ социальна, байгаали хамгаалха асуудалнуудта онсо анхарха аабза гэжэ найдамаар. Байгал тухай Хуулинн абтахада, ажахын олон янзын ажал ябуулга хизаарлагдаха. Аяншалгын бүхэли индустри эмхидхэхэ гэжэ хэлсэнэбди. Энэ буруу. Хэды зэргын хохидол байгаалида үзүүлэгдэхэ болоноб? Минии hанахада, тус холбоон байгаалиин баялигые зүбөөр хэрэглэхэ гээшье ажал ябуулгадаа хараалха уялгатай.

Республикын Экономикын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Э. М. Елаевай hанамжаар, энэ холбоон экономическа ре...формо эрид шууд дэмжэхэ нинтын эмхи байха зуураа тодорхой зорилгонуудые бэслүүлхэ зэргэтэй. Жэшээлбэл, зарим предприятинуудай үлүү гараhан талмайень хэрэглэхэ, нютаггаа ашатай үйлэдбэри эрхилхэ, жэшээлбэл, хониной арhа эндээ элдэдэг, минитрактор бүтээдэг болохо гэхэ мэтэ.

Гэхэ зуура, энэ конференци арсалдаа багатайгаар, номгон даруугаар үнгэрөө гэбэл буруутахабди. Республикын Министриүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов шэнэ холбоо байгуулга туша үгышгоо эхиндэ нимэ холбоо. нэгэдэл эрдэмэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэдэ, бусадшье программа бэелүүлгэдэ аятай гэбэ. Гэбэшье правительствын, Верхозно Советэй зарим ажал ябуулгые дабтаhанай хэрэг бин гү? Үнэн дээрээ нимэ холбооной правительствын зарим байгууламжануудай үүргэ бэелүүлхэ, дуурян дабтаhан дүрбэдэхи, табадахи хүсэн болоо hаань, хэндэ хэрэгтэйб?

Республикамнай өөрөө олон бүридэлдэ оролсонол. Уласхоорондын экономическа хүргэлтын, Алас Дурна зүгэй «Интеграл-21» гэhэн ассоциацинуудай гэшүүн, олон программануудай, Сибириин ба Алас Дурна зүгэй Хэлсээнэй гэшүүн гэд тоолохо болоо hаа, олон даа. Элдэб бүридэлнүүдые эндээ байгуулхадаа, эдэ бүгэдые ёhотоор зэргэсүүлэн хараха, ойлгохо тон шухала.

Удаань Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов эгэзл нимэ удхатай үгэ хэлэбэ.

Ю. Н. Кравцовой харюу хатуухан байгаа:

— ...Магад дүрбэдэхи, табадахи, зургаадахи, арбадахишье хүсэн байhуубди, теэд бидэ ёhотой хүсэн болохобди. Министриүдэй Совет бэшэ, харин коллектив өөрөө олоhон олзоёо мэдэхэ зэргэтэй.

Сугларагшад холбооной программа устав хоёрые бүхыдэнь хаража үзөөд, бүри тодорхой, тодэ удхатай болгохо гэhэн шиидхэбэри абаба. Диилэнхи олоной дуугаар тус холбоон нинтын шэглэлтэйгээр байгуулагдажа, правленийн гэшүүдээр 11 хүн, түрүүлэгшээрнь Ю. Н. Кравцов hунгагдаба.

Экономическа реформо бэелүүлгые түргэдхэхэдэ энэ холбоон ёhотой хүсэн болохо гү, али саг зуурын бүридэлнүүдтэл адли hүнэн hандарха гү—саг харуулха бээ.

Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.

Кабанскын районой Байгалай туршалга үйлэдбэрийн ажахын Тимлюйн hү hаалиин фермэ (даагшань С. В. Зарубин) үнгэрhэн жилдэ республикын hаалишадай дунда дэлгэрhэн мүрысөөндэ онсо шалгаржа, түрүү hууринуудай нэгые эзэлhэн байгаа. Энэ фермын hаалишад бүхыдөө 9321 центнер гэхэ гү, али үнеэн бүриhөө 3585 килограмм hү hаажа, 73 процентыень нэгэдэхи сортоор тушаагаа hэн.

Республикын түрүү hаалишадай hаяхан болоhон зүблөөн дээрэ тус фермын коллектив 2 мянган түхэригэй мүнгэн шанда хүртэбэ. Эндэхи 6 hаалишад харуулhадаг үнеэн бүхэнhөө 4 мянган килограммhаа дээшэ hү hаабан байгаа. Тусхайлбал, Р. В. Александрова дун хамта 1423 центнер гэхэ гү, али үнеэн бүриhөө 4744 килограмм hү hаажа, түрүү hуури эзэлбэ. П. Н. Коренева хоёрдохи үрэ дун туйлаа,—4481 килограмм.

Тингэжэ 1991 оной мүрысөөнэй дүнгүүдээр түрүү hаалишадта Буряадай ССР-эй Министриүдэй Советэй, профсоюзуудай советэй мүнгэн шангууд барюулагдаба. Түрүү hуури эзэлhэн Роза Васильевна Александрова 700 түхэригэй, Любовь Анатольевна Смольникова, Полина Николаевна Коренева, Светлана Тимофеевна Александрова болон бусад 600 түхэригэй үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаhан байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарhаа): түрүү hаалишад Л. А. Смольникова, П. Н. Коренева, Р. В. Александрова, С. Т. Александрова.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Үндэр ургаса—

...дэр бүриин оролдолгоhоо

ҮРЭhЭНЭЙНГӨӨ ...АНАРЫЕНЬ ШАЛГАБА

...ейн таряашадай ...ал үрэнэ хүрэн...хэрэгтэ нёдон...ө намар байха...да табиhан бай...ан хэлэбэл, үрэ...ыкэ, обёос, еш...ан түсэбөө гадуур ...ай. Жэшээлхэ...ан хоёрдохи, гүр...продукциин 1000 ...ан түсэбөө га...ам. Үрэhэнэй го...ой шанарынь му...бэлдэгдэнхэй. ...гаад шахуу цеп...ой обёос Мухар...эдо туршаан аба...ой ойрын удэрнүүд...ха бэлдэжэ байн...к урландаа муу...ой эуурын байра...

Сагаан hарымнай найртай, нааданай үдэрнүүд нэгэ-нэгээрээ hубарилдаhаар үнгэржэ, түүхын дурдалга болобэ. Нарзнай духэриг хоног бүхэндэ үргэдэжэ, наартай дулаахан элшээрээ харбан, Улаан-Үдэ хотымнай энгэрталын саhа, мүльhэ шэмээлтүүлэн, эреэлүүлнэ.

Hаяхан нимэл нэгэ дулаахан үдэр албанаингаа хэрэгээр Ленинэй орденто локомотивваген заhабарилгын завод руу ороод ябатараа АТС-эй (автоматическа —телефонно станциин) байшангай урда тээхи наруулида хоёр ута, шэнээр баригдаhан теплицэнүүдые харажархибаб. Газаань бүулгагдаhан наг шэбхэ жууза барюултай фанерээр хэhэн хайрсагаар хэды хүнүүд досоошонь зөөжэ байбад .

Буряадай түрүүшын гигант промышленна предприятиин эзэлhэн хашаагай дотор теплицэнүүдые обёоржорхиходоо, гайхаhан, hонирхоhонин мэдээжэ. Hурагшалhаар байтарни, ЛВРЗ-гэй хэлхеэ-холбооной цехэй худэлмэришэд болобо.

АТС-эй начальник Василий Васильевич Жалобай нигэжэ хөөрэбэ:

— Хубилган шэнэдхэлгын эхилhэн сагhаа хойшо бултанда мэдээсэн худэлхэ талаар зоной эрхэ, сүлөөгэй хэды үргэдөөшье hаань, ажаhуудалнай үдэр ерэхэ бүри хүшэр, хүндэ боложо эхилээ гээшэ hэн. Хүн, коллектив бүхэн үглөөдэр хайшан гэжэ амидархабибди гэжэ бодомжолдог ааб даа. Тиихэдэ бидэшье бултанhаа илгараагүй, коллектизэйнгээ hанамжа заводэй гоо директор Александр Степанович Кореневто хэлэhэмни, халуунаар дэмжээ hэн.

Тингээд лэ шэлэй заводhоо шэл асаруулбэбди. Хууша-хаашан соргонуудые суглуулаад гагнажа; hүүхыень хэхэдэмнай, яhалашье зохид, гоёшье юумэ болоо. Уhаар хангагшадай цехээрхин мандаа баhа туhалаа. Өөhэдыч машинатай бэшэ хадамнай автотранспортнигууд талада баhа байтаагүй, шэбхэ, газар асаралсаа.

Огородтой, зуhалантай зонуудайнгаа захяа, заабарыар худэлhөөр байтараа, зун болоходо, бүри гаhайшоолди.

Үдынгөө сай уухадаа, сэбэр агаарта хэн hууха дурагүйб? Гэртэhээ асарhан энэтэрэ юумэнүүдээ хамтаруулаад, даланhаа үгэрсэ, редискэ, помидор, мангир таhалжа, хямдаханаар сайладаг болошоо hэмди.

Энээнhээ боложо нүхэсэл, коллектив соохи оршон байдалнай эрид hайжараа.

— Түмэр замшадай hайндэрэй болоходо, 2—3 килограмм үгэрсэ миинтээр хүн бүхэндэ үгтөө hэн,—гэжэ профорг Маргарита Викторовна Прудникова хабсаралдаба. —Манай цехтэ 26 хүн худэлмэрилдэг. Теплицынгээ ургажа эхилшэн гэхэдэнь, эдижэ диилэхээ болиходоо, заводойнгоо зэндэ килограммынь 1 түхэриг—1 түхэриг 50 мүнгөөр худалдаадшье үзөөбди. Сохом 1 тонно үгэрсэ худалдаhан байхабди. Энэ сугларhан мүнгээ декабрь hарада «бүтүү шагнаа» болгожо, адли тэгшээ 60—60 түхэригоор хубаажа абаа hэмди.

— Үнгэрэгшэ жилдэ амтыень үзэhэн хадаа бүри урмашаад орхибо хабди,—гэн, Василий Васильевич таhа дүүрэбэ. —Мүнөө жилдэ хоёрдохи теплицэеэ барибабди. Гурбаншье теплицэ баригты, хамаагүй гэжэ заводоймнай захиргаан зүбшөөгөө. Зүгөөр бидэ овощ ургуулагшад бэшэ, өөhэдын онсо ажалтай hэн хойноо шадалнай хүрэхэгүй байна.

Хоёрдохи теплицэеэ барихадаа, 3 мянган түхэриг гаргашалаабди. Тэрэ гаргашамнай дары hөөргөө тэхэрихэнь лаб.

Огородой эдеэ эдихэ гэшэмнай оролдолгын хүсэл юм байна даа. Эндээ амаралтыншье үдэртэ ээлжээгээр худэлжэ, теплицэ соохи улаан тыень нэгэ жэгдэ дулаан байлгахаhаа гадна уhалха, буртаг үбhыень түүхэ гэхэ мэтэшэлэн ажал хэжэл байгаа hаа, гол ажалаа орхёодшье худэлбэл, дуурhахагүй жэшээтэй.

Мүнөө зундаа 1 түхэриг 50 мүнгөөр бэшэ, харин дундуур сэнгээр худалдахадаа, сохом олзотохобди гэжэ hанамам.

Хожомоо худөодэ газар абаад, гэр байра баряад, нэгэ үбгэн хүгшэн хоёрые цехэйнгээ штадта абажа, гахай тэжээлгээ, хартаабха үргуулаа hаа, улхатай hэн. Капуста, овощ, таряа hаа, намартаа бүри цехэймнай худэлмэришэдтэ олдоогүй юумэ байхал.

Мүнөө колхоз, совхозуудые тараажа байхадань, намартаа ургасаар гүрэн хангагдаха гэжэ найдахань бэрхэтэй. Тэрэ хара бэеынгээ олзо хараhан үмсын ажалшан хүл дээрээ гараашье hаа, манда хямдаар продукциие худалдажа үгэхэ юм гү?

Гүрэн соохи байдалайнгаа тогтонижотор өөhэдөөл арга хургаяа бэдэрээгүйдэмнай, хэн манда hанаагаа зобохоб, —гэжэ Василий Васильевич хөөрөөгөө түгэсхэбэ.

Нимэ арга, шадабаритай коллективэй ажалдань амжалта хүсэл даа. Тус цехэй худэлмэринь яhала амжалтатай гэжэ тэмдэглэмээр.

Т. НИМБУЕВ,
манай корр.

ЗАПЧАСТЬНУУДАЙ ДУТАЛДАhАНhАА

...ай районой Ле...жэтэ колхоз нё... ...ой районы соогоо ...ургаса хуряажа ...Байгша ондо тус ...ламшадай хаба...лгада ямараар ...ыень харабал, ...лай дуталдаhан ...хникэ, машиныи ...ехэл уйкагайран...солон тэмдэглэ...

...хэтэй байдалай ...обошье, эдэ ...эндэ хүлгөотэй ...МТМ-дэ мүнөө ...алэй хоёр, МТЗ-Т-150, К-701 ту...рнууд заhабари...ха. Заhабарилга...аха тракторнуул ...ушоол олон. Hал...ой турбан трактор ...оложо гаргагдаа.

...ша нүхэр Цыре...бэри доро хоёр ...лаг. Эдэнэй нэгэ...дан гартай», юу...шье бүтээжэ шадаха, шадабаритай механизатор Сергей Пиртанович Гармаев хуушаhан, элэжэ мууданаhан детальнуудые, тэрэ тоодо сцепленийн дискэнүүдые шэнээр тошиилдожо, таблажа хэдэг байха юм. Энэ нүхэрнай токарь, слесарь, заhабарилгаша мэргэжэлтэй.

Районой заhабарилгын-техническэ предприятиhаа ойрын үдэрнүүдтэ МТЗ түхэлэй тракторнуудан мотоор, дамжуулгын коробко асараа гээшэ hаань, боксонуул соохи тракторнуул бултадаа шахуу гараха ёhотой. Эдэнэй hуурилань ээлжээгээ хүлсэжэ байhан тракторнуул оруулагдаха байна.

Дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда запчастьнуудай үгаа үнэтэй болоходонь, тус ажахын механизаторнуул өөhэдынгөө хүсөөр энэ бэрхэшээлhээ гарахые оролдоно.

М. ШАГДАРОВА.

ДЭЛГҮҮР: амидарха арга бэдэрхэ

Үгэрсэ, морхооб... үлүү гараса

...дэшье бултанhаа илгараагүй, коллектизэйнгээ hанамжа заводэй гоо директор Александр Степанович Кореневто хэлэhэмни, халуунаар дэмжээ hэн.

Тингээд лэ шэлэй заводhоо шэл асаруулбэбди. Хууша-хаашан соргонуудые суглуулаад гагнажа; hүүхыень хэхэдэмнай, яhалашье зохид, гоёшье юумэ болоо. Уhаар хангагшадай цехээрхин мандаа баhа туhалаа. Өөhэдыч машинатай бэшэ хадамнай автотранспортнигууд талада баhа байтаагүй, шэбхэ, газар асаралсаа.

Огородтой, зуhалантай зонуудайнгаа захяа, заабарыар худэлhөөр байтараа, зун болоходо, бүри гаhайшоолди.

Үдынгөө сай уухадаа, сэбэр агаарта хэн hууха дурагүйб? Гэртэhээ асарhан энэтэрэ юумэнүүдээ хамтаруулаад, даланhаа үгэрсэ, редискэ, помидор, мангир таhалжа, хямдаханаар сайладаг болошоо hэмди.

Энээнhээ боложо нүхэсэл, коллектив соохи оршон байдалнай эрид hайжараа.

— Түмэр замшадай hайндэрэй болоходо, 2—3 килограмм үгэрсэ миинтээр хүн бүхэндэ үгтөө hэн,—гэжэ профорг Маргарита Викторовна Прудникова хабсаралдаба. —Манай цехтэ 26 хүн худэлмэрилдэг. Теплицынгээ ургажа эхилшэн гэхэдэнь, эдижэ диилэхээ болиходоо, заводойнгоо зэндэ килограммынь 1 түхэриг—1 түхэриг 50 мүнгөөр худалдаадшье үзөөбди. Сохом 1 тонно үгэрсэ худалдаhан байхабди. Энэ сугларhан мүнгээ декабрь hарада «бүтүү шагнаа» болгожо, адли тэгшээ 60—60 түхэригоор хубаажа абаа hэмди.

— Үнгэрэгшэ жилдэ амтыень үзэhэн хадаа бүри урмашаад орхибо хабди,—гэн, Василий Васильевич таhа дүүрэбэ. —Мүнөө жилдэ хоёрдохи теплицэеэ барибабди. Гурбаншье теплицэ баригты, хамаагүй гэжэ заводоймнай захиргаан зүбшөөгөө. Зүгөөр бидэ овощ ургуулагшад бэшэ, өөhэдын онсо ажалтай hэн хойноо шадалнай хүрэхэгүй байна.

Хоёрдохи теплицэеэ барихадаа, 3 мянган түхэриг гаргашалаабди. Тэрэ гаргашамнай дары hөөргөө тэхэрихэнь лаб.

Огородой эдеэ эдихэ гэшэмнай оролдолгын хүсэл юм байна даа. Эндээ амаралтыншье үдэртэ ээлжээгээр худэлжэ, теплицэ соохи улаан тыень нэгэ жэгдэ дулаан байлгахаhаа гадна уhалха, буртаг үбhыень түүхэ гэхэ мэтэшэлэн ажал хэжэл байгаа hаа, гол ажалаа орхёодшье худэлбэл, дуурhахагүй жэшээтэй.

Мүнөө зундаа 1 түхэриг 50 мүнгөөр бэшэ, харин дундуур сэнгээр худалдахадаа, сохом олзотохобди гэжэ hанамам.

Хожомоо худөодэ газар абаад, гэр байра баряад, нэгэ үбгэн хүгшэн хоёрые цехэйнгээ штадта абажа, гахай тэжээлгээ, хартаабха үргуулаа hаа, улхатай hэн. Капуста, овощ, таряа hаа, намартаа бүри цехэймнай худэлмэришэдтэ олдоогүй юумэ байхал.

Мүнөө колхоз, совхозуудые тараажа байхадань, намартаа ургасаар гүрэн хангагдаха гэжэ найдахань бэрхэтэй. Тэрэ хара бэеынгээ олзо хараhан үмсын ажалшан хүл дээрээ гараашье hаа, манда хямдаар продукциие худалдажа үгэхэ юм гү?

Гүрэн соохи байдалайнгаа тогтонижотор өөhэдөөл арга хургаяа бэдэрээгүйдэмнай, хэн манда hанаагаа зобохоб, —гэжэ Василий Васильевич хөөрөөгөө түгэсхэбэ.

Нимэ арга, шадабаритай коллективэй ажалдань амжалта хүсэл даа. Тус цехэй худэлмэринь яhала амжалтатай гэжэ тэмдэглэмээр.

Т. НИМБУЕВ,
манай корр.

ЛЕНИНЭЙ НЮУСА ДҮРЭГҮЙ МҮНГЭН

Россин Федерациин Буряадай ССР-тэхи Түбэй банк шэнэ түхэлэй 50 ба 100 түхэригэй саарhан мүнгэнүүд (банкнодууд) республикын мүнгэнэй эрьесэдэ орожо эхилээ гэжэ мэдээсэнэ. Эдэ мүнгэнүүдэй баруун таладань заншалта болоhон Ленинэй нюуса дүрэ тэмдэг үгы. Урдаадаа СССР-эй арадуудай хэлэн дээрэ мүнгэнэй сэн тухай бэшэгдэдэг байhан үгэнүүд банкнодой текст соо оруулагдаагүй.

Бэшэгдэhэн сэнгэйнь ёhоор, бухы нэгэдэлнүүд, предприятинуудэ, эмхи ба албан зургаанууд, эрхэтэд түлбэри хэхэ аргатай.

500 түхэриг сэнтэй банкнодууд эрьесэhээ болоулагдажа, облигацинуудэ болгогдохо гэhэн hураг сууе худал гэжэ тоолохо.

А. ТАНХАСАЕВА.
Россин Федерациин Буряадай ССР-тэхи Түбэй банкын эмиссионно-кассова таhагай начальник.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ

1-дэхи хуудаhанда. Промышленнигуудэ болон олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбооной конференци дээрэhээ тэмдэглэлнүүд.

«Үгэрсэ, морхооб... үлүү гараса»—ЛВРЗ-гэй АТС-эй худэлмэрилэгшэдэй үүсхэл тухай.

2-дохи хуудаhанда. «Хүгжэлтын замые зүбөөр шэлэхэ»—Сэлэнгын Ноёхон нютагта болоhон научно практическа конференцийн тоосоон.

Гатабариин схэдээгүй hаа, хамтын предприятинуудэ аша үрэтэйгөөр хүгжэхэ гэжэ «Санбытприбор» предприятиин начальник В. Васильев тоолоно.

3-дахи хуудаhанда. Хуби заяан тухайгаа эрдэмтэ коммунистын шүлэглэмэл бодолнуудэ.

ИТАР-ТАСС hҮҮЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛ

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ГҮРЭНЭЙ hҮЛДЭ ТЭМДЭГ ТУХАЙ

МОСКВА. (ИТАР-ТАСС). Росси сагаан-хүхэ-улаан үнгэтэй түүхэтэ тугаа өөртөө бусаагаа, гимнэеэ hолгээ, гэбэшье гербынь үшөөл урдынхяараа үлэнхэй. Верховно Советдэ үнгэргэдэhэн хөөрэлдөөнүүд дээрэ гүрэнэй шэнэ hүлдэ тэмдэг байгуулха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэбэ.

Улаан үнгэ дээрэ хоёр толгойтой алталмал бүргэдэй дүрсэ Гүрэнэй гербын түхэл шэнжэ болоно. Тэрэнэй эскиз депутадуудай анхаралда табигдаба. Энэнь 500 шахуу жэлэй хугасаа соо Россин гүрэн турын hүлдэ тэмдэг байhан юм. Дурадхагдаhан герб ямар нэгэн имперскэ гү, али бусад түхэл шэнжэнүүдгүй байна.

Олонитын диилэнхи хубинь, тэрэ тоодо республикануудай хүн зон шэнэ герб бин болгохо тухай hанал бодолые дэмжэhэн байна гэжэ соёлой талаар республикын Советэй комиссийн түрүүлэгшэ Федор Поленов мэдээсэбэ.

Комитедүүд болон комиссинуудта хаража үзэhэнэй, Россин парламентын Президиум дээрэ зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлээр шэнэ герб тухай асуудал Верховно Советдэй сессийн үзэмжэдэ табигдаха юм.

РЕСПУБЛИКЫН ИНДУСТРИИН БАЙДАЛ

МОСКВА. (ИТАР-ТАСС). «hаяын сагта Россин промышленна үйлэдбэриин уналга 50 процентдэ хүрэхэдөө магадгүй»,—гэжэ Россин Федерациин промышленностиин министр Александр Титкин Сагаан байшан соо арадай депутадуудтай уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдуулээ. Республикын промышленность айхабтар хүндэ хүшэр, муу байдалда ороод байна.

Түбхын түрүүлэн индустриин томо ехэ предприятинуудэ, болоосоруулгын ба хүндэ промышленностиин предприятинуудэ илангаяа муу байдалда оробо гэжэ тэрэ мэдээсээ. hалбари бүхэндэ имагтал шэнжэлэлгын ба конструкторска худэлмэридэ мүнгэн hомологдоно. Сэрэгэй захил 8 дахин бага болгогдоо

ШАХАРДУУ БАЙДАЛ ТОХЕОЛДОБО

МОСКВА. (ИТАР-ТАСС). Россин Федераци дотор хабарай тарилгын худэлмэридэ худөө ажахын оньhон техникэ бэлдэлгэ шахардуу шанга байдалда оробо.

Статистикын талаар Россин гүрэнэй комитедтэ ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэhэнэй ёhоор, 226 мянган трактор гэхэ гү, али 16 процентнь поли дээрэ гаргадахаар бэлэн болонхой. 150 мянга шахуу ашаанай автомобиль, тарилгын ба газарай хүрьhэ элдүүрилгын олон тоото машинануудэ заhабарилагдаадүй байhаар. Нимэ шахардуу байдалай тохёолдоошье hаань, Россин Федерациин Худөө ажахын министерствын предприятинуудэ заhабарилга хэхые яаранагүй.

Энэ талаар худөөгэй заhабарилагшадые зэмэлхын аргагүй гэжэ Худөө ажахын министерствын оньhожоруулгын талаар главна управленийн начальник Вячеслав Грицык ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэбэ. Олонхи ажахынууд запасной частьнуудые худалдажа абаха мүнгэгүй юм. Гансал ДТ тракторай гэнжэтэ мөөр hэлгэлгэ 18 мянган түхэригтэ болохо байна. Теэд хэдэхэн hарын урда тээ шэнэ трактор эды түхэригтэ болодог байгаа бшуу.

РОССИН ГҮРЭНЭЙ БИБЛИОТЕКЭ ТУХАЙ ЗАХИРАЛТА

МОСКВА. (ИТАР—ТАСС). Россин Гүрэнэй библиотекэ В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ СССР-эй урдын Гүрэнэй библиотекэйн зөөриин эрхэнүүдые ба үялгануудые бэе дээрээ даажа абаха ёhотой гэжэ Россин Федерациин Президентын «Россин Гүрэнэй библиотекэ байгуулха тухай» зарлигые, Россин Верховно Советдэй Тогтоолые бэелүүлэн абтаhан Россин Федерациин правительствын захиралта соо тогтоогдоо. 1992 оной мартын 1-нэй байдалаар В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ СССР-эй урдын Гүрэнэй библиотекэ соо хадагалагдажа байhан номой, гар бэшэгэй, диссертационно, аудиовизуальна болон бусад бүхы фондууд, мүн тэрэнэй балансда байдаг байшангууд, барилганууд, түхеэрэлгэнүүд, мүнгэ зөөри, материальна үнэтэ шухаг баялигууд болон бусад зөөри зөөшэнүүд тэрээндэ дамжуулагдаха юм.

ЭДУАРД ШЕВАРДНАДЗЕ—ГРУЗИИН ГҮРЭНЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ

ТБИЛИСИ. (ИТАР—ТАСС). Грузиин сэрэгэй совет Гүрэнэй Советые эмхидхэн байгуулба. Энэ хадаа гүйсэдхэхэ засагтай ба декредүүдые гаргаха эрхэтэй шэнэ дээдын зургаан болоно.

Эдуард Шеварднадзе тэрэнэй түрүүлэгшээр hунгагдаа.

УНИВЕРСИТЕТ БОЛГОГДОБО

ТОМСК. (ИТАР—ТАСС). Сибириин эгэзл унинэй медицинскэ дээдэ hургуули статусаа хубилгаба. Мүнөө тэрэ Томскын гүрэнэй медицинскэ университет гэжэ нэрлэгдэнэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, түүхэтэ үнэн зүб юумэн hэргээгдээ —1888 ондо Ураалай саана түрүүшын Томско университет нээгдээ hэн. Тиихэдэ тэрэнэй бүрилэлдэ нэгэ факультет байhан юм—медицинскэ. Хойнодоо, Совет засагай үедэ, факультет таhаржа, медицинскэ институт болгогдоо hэн.

ХҮГЖЭЛТЫН ЗАМЫЕ ЗҮБӨӨР ШЭЛЭХЭ

«Дэлгүүртэ дамжаи оролго ба Ноёхон нютагта ажахые шэнээр эмхидхэлгэ тухай» гэһэн темээр Салэнгын районой XX партсьездын нэрэмжэтэ колхоздо научно-практическа конференци үнгэргэгдэбэ. Тус конференцидэ Буряадай Худее ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай, республикын Худее ажахын министерствын, районой захиргаанай худэлмэрилэгшэд, энэ нютагһаа гараһан эрдэмтэд, үндэр наһатаншуул, колхознигууд, нютагай интеллигенциин түлөөлэгшэд хабаадаба. Колхозой түрүүлэгшэ Н. Д. Бадмаев конференциин зорилго, мүнөө үедэ ажахын хэр зэргэ байдалтай байһан тушаа тобшохоноор хөөрөөд, энэ хуралдаае нээһэн баина.

Эгээл түрүүлэн Буряадай Худее ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай лабораториие даагша, экономикын эрдэмэй кандидат **О. Ж. Гармаева** үгэ үгтэбэ. Тэрэ Россин хутэлбэриин аграрна мүнөөнэй политикые тодорхойлоод, тэрэнэй гол хубинь таряашанай (фермерскэ) ажахые бүридхэлгэ болоно гээд тэмдэглэбэ. Гэшүүнэйнгээ таряашанай ажахые эмхидхэхэ болоо һаань, колхозой хутэлбэри газарай реформо үнгэргэхэ районно комитедтэй хамта таһалагдажа үгэхэ газарые дары тодорхойлхо уялгатай. Хубаагдаһан хубита (пай) газар таряашадай ажахынуудта наһан соогоо эдлэхээрнь түлөөһэгүйгөөр үгтэхэ юм. Фермер гээшэ олзын хэрэг эрхилхэ бэлигтэй байхаһаа гадна үндэр бүтээсэтэйгээр худэлжэ шадаха хүн байха ёһотой гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолбо. Тэрэ США-гай фермернүүдэй жэшээ дээрэ тэдэнэй яажа худэлдэг тухайнь тобшохоноор хөөрэжэ үгэбэ. Тэдэнэй ажал худэлмэринь оньһожоруулагданхай. Үйлэдбэрилһэн продукциень саашань болбосоруулан худалдаха тусхай фермэнүүд эмхидхэгдэнхэй. Гэбэшье фермернүүд өөһэдынгөө арга боломжонуудые элсүүлжэл, худее ажахын продукци үйлэдбэрилхые эрмэлэздэг юм гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ. Фермернүүдэй томодхогдоһон ажахынууд таряашадай бүхы ажахынуудай 11 процентнь болодог байбашье; абтаһан бүхы продукциин 44 процентыень үйлэдбэрилнэ. Харин манай орондо таряашадай ажахынууд хүн зониие мүнөө үедэ эдеэ хоолоор хангажа шадахагүй байна. Тиимэһээ колхоз, совхозуудые шэнээр эмхидхэхэдээ, худее ажахые эрхилэлгын олон янзын түхэлнүүдые хэрэглэхэ хэрэгтэй гэһэн тобшолол үгэ хэлэгшэ хэбэ.

Колхоз, совхозуудые шэнээр эмхидхэлгын гол түхэлнүүд тухай Буряадай Худее ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай ахалагшаг эрдэмтэ худэлмэрилэгшэ, экономикын эрдэмэй кандидат **Ц. Б. Галданов** дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Иимэ түхэлнүүд гэхэдэ, нэгэдэхөөр, колхозые таряашанай (фермерэй) ажахынууд ба бага предприятинууд болгон тараагаад, тэдэниие саашадань һайн дураарнь нэгэдхэжэ, ассоциациг үү, али кооперативууд болголго. Хоёрдохёор, ажахые акционернэ бүлгэмүүд болголго. Гурбадахяар, колхозые үйлэдбэриин кооператив гү, али хамтын предприяти болголго.

Эдэ гурбан гол түхэлнүүдэй алиниеньшье цэлэбэл, колхозой эдлүүриин газар, зөөри ажалшадтань, тэрэ тоодо пенсионернүүдые оруулалсан, хубаагдаха үгтэхэ юм. Тиихэдээ тэдэнэй хамтын ажахыда оруулһан хубитань, худэлмэриинь стаж, салин хүлһэнэйнь дунда зэргын хэмжээн хараада абтаха байна. Газар хуби (пай) болгожо хубаахадаа, ажалша коллективэй зүбшөөлөөр нютагай багшанар, врачнууд үхибүүдэй эмхинүүдэй хүмүүжүүлэгшэд, социалой худэлмэрилэгшэд хуби абагшадай тоодо оруулагдаха юм. Иимэ хуби тогтоолго юундэ шухала болоноб гэхэдэ, нэгэдэхөөр, хүн бүхэн өөрынгөө хубитые саашань арьбадахаа гэжэ оролдохо болсно бшуу. Хоёрдохёор, хэн нэгэнэй амяараа гараа һаань, тэрэ хубитань үгтэхэ, харин өөрынгөө хубиинхиһаа өөр газартай, зөөритэй байха гээ һаа, энэ хүн тэдэнээ арендэдэ абаха гү, али худалдажа абаха болоно ха юм. Тиимэһээ хүн бүхэнэй хубита саг болзор соогоо тодорхойлогдохо болоно. Сэлэнгын аймаг дотор колхоз, совхозуудай нэгэ худэлмэришэндэ 16 гектар таряалан, 6 гектар сабшалан хүртэнэ. Эндэ худөөгэй интеллигенциин түлөөлэгшэдые нэмээ һаа, энэ хэмжээнэй доошолхо байһаниинь ойлгосотой. Тиихэдэ 6 хүндэ нэгэ физическэ трактор, 25 хүндэ — таряа хуряаха комбайн, 14 хүндэ — ашаанай автомашина хүртэхэ болоно бшуу. Тиимэһээ таряашанай ажахы боложо таһарагшад өөрынгөө улаан гарта найдаха болоно гэшэ. Гадна арадай зөөреэр баригдаһан томо томо комплекснуудые болон бусад барилганууdые яажа хубаарилха болоноб. Гадна таряашадай ажахы эрхилхэ болоо һаа, нютагай заншал, коллектив соохи моральна байдал хараада абтаха эзэргэтэй ха юм.

Ажахые акционернэ бүлгэм болгожо эмхидхэбэл, худэлмэришэн бүхэн хүртэһэн зөөриин-болон газарай хубиие мүнгэн дээрэ тооложо гаргаад, бүлгэмэй уставной нөөсэдэ дамжуулха болоно. Сугларһан мүнгэнэй хэмжээгээр бүлгэм акцинуудые гаргаха эзэргэтэй. Акциин хэмжээгээр тэрэнэй эзэндэ олзо доходынь хүртэхэ болоно. Акцинуудай худалмэришэдтэ дамжуулагдаха гуримай ёһоор нээмэл ба хизаарлагдаһан акционернэ бүлгэмүүд гажэ илгарха эзэргэтэй. Хизаарлагдаһан акционернэ бүлгэмэй акцинууд худалмэришэнэй нэрэ дээрэ үгтэхэ ёһотой. Иимэ акцинууд бүлгэмэй бусад гэшүүдэй зүбшөөлөө үгэбэлнь, ондоо хүндэ дамжуулха эрхэ олгогдохо юм. Энэнь акционернэ бүлгэмэй устав дотор тодорхойлогдохо эзэргэтэй. Гадна бүлгэмэй гэшүүд өөһэдынгөө нөөсэлһэн мүнгэ зөөри уставной нөөсэдэ нэмэжэ оруулаад, акцинуудые абаха эрхэтэй.

Ноёхоной колхоз шэнги экономическа шадалтай ажахынуудай үндэнэ һуури дээрэ худее ажахын үйлэдбэриин кооператив гү, али хамтын предприяти эмхидхэбэл, таарамжатай гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Ушар юуб гэхэдэ, колхоз жэлһээ жэлдэ олзо доходтой гарадаг. Жэшээлбэл, 1990 ондо 994 мянган түхэриг сэбэр олзо оруулагдаа. Гарзаяа харюулгань 35 процендэ хүргэгдөө һэн. Үнгэрһэн жэлдэ 2,3 миллион түхэригэй хэмжээнэй олзо доход оруулагдажа, гарзаяа харюулгань 56 процендэ хүргэгдэнэн байха юм. Иимэ эрхэ байдалда колхозые таряашадай ажахы гү, али ассоциаци болгожо тараажархихада, хэр зүб байхаб өөһэдөөл бодожо үзэхэ болонот гээд элидхэлшэ конференцидэ сугларһан колхознигуудта хандана. Хэрбээ үйлэдбэриин кооператив эмхидхэхэ гээ һаа, тэрэнэй гэшүүд тоолгодожо үгтэнэн зөөриингөө ба газарай хубитые кооперативта оролгын түлбэри болгон дамжуулха болоно. Эндэ сугларһан зөөри, газар хамтын зөөри болгогдоо һэн тула хубаагдаха ёһогүй юм. Кооперативай хэрэгүүдые тэрэнэй гэшүүдэй хамтын суглаан шиидхэхэ эрхэтэй. Эндэ абтаһан олзо доходые хайшан гэжэ ашаглахаб гэжэ тодорхойлогдохо байна. Тиимэһээ колдективэй социальна талаар хангалгын асуудалнуудые шиидхэхэ арга боломжонууд олгогдохо бшуу. Хамтын суглаан дээрэ кооперативай правлени, тэрэнэй түрүүлэгшэ ба хиналтын комисси һунгагдаха.

Ажахын үйлэдбэриин ба хутэлбэрилхы бүридэлнүүдые бии болгоходоо, ажахы хоорондын эхин шатын кооперативуудта ехэ эрхэ үгтэхэ ёһотой. Тэдэнэр хоорондоо хэлсээнэй ёһоор тоосохо, банкын эмхинүүдтэ өөрын счёдтой байха эрхэтэй. Хэлсээнэй ёһоор хараалагдаһанһаа үлүү продукци үйлэдбэрилбэ., тэрэнээ яажа хэрэглэхые эхин шатын кооператив шиидхэхэ эрхэтэй байха юм. Иимэл аргаар эмхидхэгдэһэн ажахы Ноёхон нютагай эрхэ байдалда ашаг үрэтэйгөөр худэлжэ шадаха байһандань этигэжэ байнаа эрдэмтэ мэдүүлбэ.

Колхоз, совхозууд яахадаа шэнээр эмхидхэгдэхэ болоноб гэһэн асуудалда Буряадай ССР-эй Дээдын арбитражна сүүдэй түрүүлэгшэ Б. Б. Эрдынеев үгэеэ зорюулба. «РСФСР-эй газарай реформо бэелүүлхэ талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай» Россин Президентын Указтай, «Колхозуудые, совхозуудые шэнээр эмхидхэхэ гурим тухай Россин Федерациин правительствын тогтоолтой танилсаад байхадаа, иимэ тобшололнуудые хэжэ болоно гээд тэрэ тэмдэглэбэ. Нэгэдэхөөр, колхоз, совхозуудай бүридэл дэлгүүрэй харилсаануудта тааралданагүй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр гүрэнэй захил дүүргэлгые бэелүүлнэ гэшэ. Тэдэниие гүрэн хангана, үйлэдбэрилһэн продукцидань сэн тогтооно. Тиимэһээл аграрна реформын гол зорилгын нэгэниинь гэхэдэ, өөһэдөө продукци, эд бараа үйлэдбэрилжэ, дэлгүүрэй оньһон арга хэрэглэжэ, харилсаануудаа тогтоожо шадаха бүридэл бии болгохо хэрэг мүн. Хоёрдохёор, Россин Федерациин Конституциин 12-дохи статьягай үндэһөөр колхоз, совхозууд өөһэдынгөө эмхидхэлэй бүлон хуулиингаа ёһоор гүрэнэй мэдэлэй предприятинууд бэшэ болоно. Ушар тиимэһээ колхозууд, совхозууд үмсэлэгдэхэ ёһогүй. Харин шэнээр эмхидхэгдэхэ, гансал газарынь үмсэлэгдэхэ байна.

Манай колхозые шэнээр эмхидхэхэ гэбэл, эгээл таарамжатай аргань үйлэдбэриин кооператив болоно гээд үгэ хэлэгшэ онсолбо. Юуб гэхэдэ, эмхидхэлэйнгээ талаар колхозой бүридэлдэ эгээл дүтэ болоно бшуу. Эндэ кооперативай устав зохёолгодо, баталалгада онсо анхарал хандуулха хэрэгтэй. Эдэ бүхы документнууд дэлгүүрэй экономикын эрилтэнүүдтэ харюусаха ёһотой бшуу. Тиимэһээ тусхай мэргэжэлтэдые хабаадуулха шухала.

— Ажахынгаа саашанхи хүгжэлтын замые шэлэхэ гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ,— гээд республикын Худее ажахын министерствын таһагай аха-лагша агроном **В. Д. Николаев** үгэеэ эхилбэ.— Урдань энэ нютагта худэлһэн хадаа газар таряалангай хэр зэргэ ашаг үрэ үгэжэ шадахыень мэдэнэб. Эндэхи полинууд ехэнүүд. Хүсэтэй техникэ хэрэгтэй. Тиимэһээ ажахыгаа хамтын хүсөөр эрхилбэл, дээрэ байха. Газар элдүүрилгын хэдэн асуудалнууд дээрэ тогтохомни.

Удаань үгэ хэлэгшэ газарай хүрьһые хамгаалха, худее ажахын үргамалнуудые зүбөөр шэлэжэ тариха, үһалагдадаг газарые ашагтайгаар ашаглаха асуудалнуудта анхарал хандуулба.

ХАМТЫН ХАБА ЕХЭ, ОЛОНОЙ ОЛЗО ЕХЭ

Нютаг дээрээ олон жэлэй туршада түрүүлэгшээр худэлһэн **П. Ц. Хайдапов** үгэ абажа, элидхэл хэһэн нүхэдэй тобшололые зүбшөөжэ байнаа мэдүүлбэ. Тиихэдээ үйлэдбэриин кооператив болоно нэгэдээ һаа, нютагаймнай социальна байдал доройтохогүй байгаа гээд онсолбо. Манай колхозой түб тосхон Зургаан-Дэбэдэ 404 айл бүлэ ажаһуудаг юм. Хэрбээ булта таряашанай ажахы боложо таһалагдадаг газарые ашаглаһаа, ажалай журам шангадхаха асуудалнуудта тогтоһон байна.

«Бурятмежхозлес» нэгэдэлэй Сэлэнгын модоной ажахын директор **Ж. М. Цыбиков** ой модо саашадаа ашаглаха хэрэгтэ анхаржа, хамтын предприяти эмхидхэхэ тушаа дурадхал оруулба.

Колхозой суута хонишон **А. Г. Гомбоев** ендэртэ гаража, нютаг дээрээ иимэ конференци мүнөөдэрэй тон шухала асуудалаар үнгэргэгдэжэ байные һаишааба. Тиихэдээ ажалай журам шангадхажа, өөртөөл хэжэ байһан шэнээр худэлмэрилбэл, эндэ дурадхагдажа байһан үилэдбэриин кооператив амжалтатай ябаха байха гээд һанамжалба.

Ажалай ветеран **А. Д. Болхоева** үгэ абахадаа, зумбараанай арһаар даха өөхонь хүндэ, зүндөө тараашадай зоное эдеэлүүлхэнь хүндэ гээд [illegible]солбо. Колхознай таража[illegible]мсын ажахынууд болошоо һаань, ганса бэе үбгэд, хугшэдтэ, үлбэр хүн зондо, бүхы пенсионернүүдтэ хүндэл болохо. Тиимэһээл үйлэдбэриин хамтарал боложо худэлөө һаа, һайн байгаа гээд мэдүүлбэ.

— Ажахыгаа шэнээр эмхидхэхэ гуримые иигэжэ олоороо сугларжа тодорхойлхо гэһэн шиидхэбэри колхозой хутэлбэри зүб лэ абаа,— гээд Сэлэнгын районой захиргаанай тулааа **М. Д. Ангархаев** тэмдэглэбэ. Районой олонхи ажахынууд энэ асуудалые шиидхээ. Томо томо промышленна предприятинуудай, нэгэдэлнүүдэй хамһабариин ажахынууд боложо таһарһан колхоз, совхозууд бии. Эдэнэртэ предприятинуудай зүгһөө мүнгэ зөөри һомологдоно. Россин Президентын Указай ёһоор колхоз заабол шэнээр эмхидхэгдэхэ эзэргэтэй. Үйлэдбэриин кооператив эмхидхэхэ гэһэн дурадхалые дэмжэжэ байнаа тэрэ мэдүүлбэ. Саашадаа ажахын мэргэжэлтэдтэ, механизаторнуудта эрилтэ шэнгадхагдаха ёһотой. Ноёхон шэнги үргэн уужам тала дайдатай ой модотой нютагта ойн баялигуудые ашаглаха, саад ургуулха талаар худэлмэри ябуулагдаха, промышленна предприятинуудтай сэхэ холбоо тогтоожо болохо байгаа гэһэн дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулба.

Конференциин түгэсхэлда үгэ хэлэһэн колхозой түрүүлэгшэ **Н. Д. Бадмаев** ажахые шэнээр эмхидхэхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулжа байнаа элирхэйлбэ. Колхозой хутэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд шэнээр эмхидхэгдээд байһан таряашадай ажахын нэгдэлэй, хамтын предприятинуудай ажал хэрэгүүдтэй танилсана. Һаяхан бэшүүрэй аймагай «Победа» хамтын предприятида ошожо ерэһэн байна.

— Энэ конференци эмхидхэхэдээ, бидэ ажахы шэнээр эмхидхэлгын гурим тушаа эрдэмтэдэй, аха нүхэдэй, колхознигуудайнгаа һанаа бодолые мэдэжэ абаха зорилго табиһан байгаабди,— гээд үгэ хэлэгшэ онсолоо.— Энэ асуудалые байгша һарын һүүлээр үнгэргэгдэхэ колхозой хамтын суглаан дээрэ хаража үзэхэбди. Тиин яаралгүйгөөр энэ жэлэй һүүл багта ургаса хуряагдаһанай удаа шиидхэбэри абажа, ажахыгаа шэнээр эмхидхэхэ болонобди. Эндэ промышленна предприятитай хамтарбал ямар бэ гэһэн асуудал гарана. Гэбэшье, энэ асуудалда юун гэжэ харюу үгэхэбши гэхэдэ, тэдэнһээ абаһан мүнгэ зөөриэ бусаахал ушартай бологдохо ха юм. Тиимэһээ өөһэдынгөө мэдэлтэй байһамнай дээрэ ха. Зарим асуудалнуудые шиидхэхээр болонхой. Эндэхи сельпое нютагай мэдэлэй болгохо, тоһоной заводые ажахыда дамжуулха гэһэн асуудалнууд шиидхэгдэхэ эзэргэтэй. Ондоо ажахынуудтай харилсаануудаа үргэдхэхэ шухала. Мүнөө үедэ Монголой ажахынуудтай харилсаатайбди. Хитадай Арадай Республикадахи ажахынуудһаа пельмен хэхэ түхеэрэлгэ, багахан тээрмэ абаха хэлсэтэйбди.

Гол шухалань гэхэдэ, мүнөө үедэ эрдэмэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ хэрэглэлгэ болоно. Тиимэһээ Буряедай Худее ажахын эрдэм-шэнжэлгын, худее ажахын институдуудтай болон бусад эрдэмэй эмхинүүдтэй харилсаа тогтоохо хүсэлэнтэйбди гээд нүхэр Бадмаев онсолбо.

С. РИНЧИНОВ.

Урихан шарайтай, худэр шамбай бэетэй Прасковья Нефедовна Шамаринае нютагайхидынь ехэтэ хүндэлдэг юм. Тиигэншьегүй аргагүй. Ушарынь юуб гэхэдэ, ажалша бүхэриг зангаараа тэрэ республика соогоо алдаршанхай. Прасковья Нефедовна хори гаран жэл соо һаалишаараа ажаллахадаа, түрүүлэн Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойнгоо чемпион болоходоо, үнеэн бүриһөө 4000 килограмм һу һаагаа һэн. Удаань тэрэ бүри ехэ амжалта туйлажа, республикын табан мянгатанай клубай гэшүүн болоһон алдартай.

Үнгэрһэн жэлдэ сагай хэды хүшэр хүндэ байгаашье һаань, ажалайнгаа эдэбхиие алдангуй хүдэлжэ, П. Н[illegible] һалжа байдаг бүхы үне[illegible] гэхэ гү, али үнезн бүр[illegible] һу һаажа, Буряад ороо[illegible]да дэлгэрһэн ажалай [illegible] һуури эзэлһэн байха [illegible] һаяхан болоһон респ[illegible] шадай суглаанда хаба[illegible] нёдондонойхиһоо бага [illegible] туйлахые найдуулба. Э[illegible] на Хүндэлэлэй грамо[illegible] үнэтэ бэлэгээр шагна[illegible]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. Н[illegible] Ц. ЦЫРЕ[illegible]

ХАРИЛСАН ХҮДЭЛХЭ ЁҺОТОЙБДИ

Манай локомотив-вагон зһабарилгын завод республикымнай эгээл хуушанай, эгээл томо предприятинуудай нэгэн гэжэ тоолгодогдог ааб даа. Олонхи ушарта томо предприятинуудай доторхи байдалые түргэн болзорто хубилгаха гээшэ бэрхэтэй байдаг. Ушар тиимэһээ түрэн түрэдэмнай боложо байгаа хэрэгүүдые дэмжэжэ байнаа тогтоолнуудай дүүргэлтэ болоһон юумэнүүдые нэн түрүүн хэлэмээр гэжэ һананаб.

Юумэнүүдэй үнэ сэнгүүдэй табигдажа байһан ушарта харюу болгон бүхы заводоймнай худэлмэришэд болон худэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн 1,9 дахин декабрь һарада нэмэгдээ һэн. Мүнөө февраль һарын хоёрдохи хахадһаа заводойнгоо худэлмэришэдэй салингуудые үшөө 50 процент нэмээбэбди.

Заводто олон жэлдэ худэлмэрилжэ, наһанайигаа амаралтада гараһан наһатайшуулда 50-һаа 100 түхэриг хүрэтэр нэмэлтэ үгэдэг болонхойбди. Тэдэнэрнай 2900 хүн болодог.

Заводойнгоо худэлмэришэдэй эдеэ хоолые хямдаруулха талаар манай хүсэл орлдолгын үрэ урдань харагдаагүй гэжэ хэлэхэдэ, ехэ алдуу болохогүй.

Заводоймнай столовонууд болон буфедүүдтэ сугларһан эдеэ хоолой үлөөдэһөөр гахайнуудые шахажа, хямда сэнтэй мяхатай болохо оролдолго гаргана. Ан үсхэбэрилгын совхозой хажууда гахайнуудые баридагбди, хамһабэриин ажахы барюулһан байгаабди. Гэбэшье тэжээлэй бааза, таряалан, газар үгы байһанһаа уламжалан тэдэнэй һалгааха, ондоо ажахыда дамжуулха ушартай болоо һэмди. Столовоһоо асарагдаһан эдеэнэй үлөөдэһэ шанаржуулхын тулада орооно, талхан хэрэгтэй. Тэрэниие үргуулха бэшэ һэн хойноо энэ-тэрэ ажахынуудһаа бэдэржэ, худалдажа абахада, ашагынь эзлтэй болодог һэн.

«Хото—худеедэ» гэһэн үряа доро хорёод гаран жэлдэ Яруунын райондо шефскэ туһаламжа хэдэг байгаабди. Мүнөө дэлгүүрэй экономикын шэрүүн амисхаал доро энэ хэмжээ ябуулганууdаа хоёр талаһаа ашаг үрэтэй хөөрэлдөө хэгүй һаа, тогтоохо ушартай болохонь. Хаанашье байдалаймнай эрхэ тиимэл байна ха юм.

Һаядаа Зэдын районой Оёорой совхозтой хэлсээ баталжа байнабди. Хэлсээнэй ёһоор, тэдэнэр манда һу, мяха үгэхэ, бидэ барилганууdые тэндэ хэхэ, мүн али бүхы туһаламжанууdые үзүүлхэ ёһотойбди.

Мүнөө зундаа Тохой гэжэ газарта худеегэй клуб барижа захалхабди.

Худэлмэришэдэйнгөө эдеэ хоолдо худеенөө асаруулһан шэнэхэн һу, мяхаар саг үргэлжэ нэмэри хэхэ гээшэ манда бага бэшэ удхатай. Тэндэһээ хэзээшье асаруулхадаа табигдаһан сэнгээр бэшэ, харин хэлсэгдэһэн сэнгээр, хоёр таладаа ашаглтайгаар абалсаха ха юмбибди.

Урдань Советскэ Союз байхын заншалта хариилсаануудай таһалдаһанһаа боложо, бүгэдэ заводнай али бүхы юумээр дуталдадаг болонхой. Саг үргэлжэ түрүүшүүлэй эзргэдэ тоолгодогдог шэрэм шудхалгын цех шэрэм, кокс гэхэ мэтэ зүйлнүүдэй дутаһанһаа һүүлэй һарануудай түсэб дүүргэжэ шадабагүй.

Бүгэдэ юумын үнэтэй болоһонһоо уламжалан 1 тонно түмэрэй (сорго) түлөө 12 мянган түхэриг түлэхэ ушартай бологдоно.

Худэлмэришэдэй ажалдаа үмдэдэг хувсаһа Днепропетровск хотоһоо асардаг һэмди. Харилсаанай һалахада, үнгэрэгшэ жэлэй апрель һарын урда тээ 20-ёод түхэригтэ байһан халимдар бүд костюм брокернуудһаа 600 түхэригөөр абажа худэлмэришэдтөө үмдэхүүлнэбди.

Хэршье хүндэ, хүшэр байдалай тохёолдоо һаа, заводоймнай байдал эзргэдээ, жэшээдээ орожо, гурим, журамнай һайжаржа байна гэжэ тэмдэглэмээр. Худэлмэришэднай ажалаа сэгнэдэг болоо. Мүнөө газаа тээһээ заводтоо хүниие абахаяа болёобди. Архи ууһан, худэлмэриин журам эбдэһэн хүниие хайра гамгүйгөөр ажалһаань гарганабди.

Ушар тиимэһээ бата найдамтай хүнүүд ажалдаа үлэнэ, продукциимнай шанар багаханааршье гараа һаа, шанарынь һайжарна гэжэ хэлээ һаа, алдуу болохогүй ха. Саашадаа байдалайнгаа заһарха байһанда этигэнэбди.

В. ПОНОМАРЕВ,
ЛВРЗ-гэй профкомой түрүүлэгшэ.

Үмсэлэлгэ ямараар үнгэргэгдэнэб

ТАТАБАРИИН ЕХЭДЭЭГҮЙ ҺАА...

Олондо мэдээсэл тарааха хэрэгсэлнүүдэй корреспондентнэр, журналистнуудые хаража гайхадагби. Нэгэл шэнэ юумэ эхилбэ гэжэ дууламсаараа, һайн-мууень, зүб-бурууень хүсэд мэдээшьегүй аад, үрдилдэжэ байгаад һайшаажа, магтажа ябажа гүйлдэдэг лэ. Арбаад гаран жэлдэ БАМ гэһэн үгэһөө бэшэ үгэ мэдэхэеэ болиһон аад, мүнөө сууряаниинь замханхай. Анха эхиндээ хараалагдаһан эзргээр худэлмэрилжэ байнаниинь мэдэгдэнэгүй. Хүйтэн хизаарта кукуруза ургуулга, засагай эрхээр архитай тэмсэлгэ яаһан эршэтэйгээр эхилһэн аад, үрэ гарангүй унтараа ха юм. Архи, тамхинтай хэдынэйшье үедэ тэмсэхые буруушаанагүйб, харин гурэнэйнгөө экономикые уруу даражархихамнай бурууу гэжэ һанагшаб.

Тэрээн шэнги үмсэлэлгые баһал маттаһанай хэрэг бии гү гэжэ хэлэхэ аргам үгы. Һайн, муунь хожом харагдана бээ.

Гурэнэй зүгһөө алба татабари суглуулха гуримай тогтонижороогүй байһан ушар эгээн ехээр манай коллективэй һаная зобооно. Декабрь һарада олоһон олзынгоо 29 процентые һанда тушааһан һаа, январь һарада 36 процент болоо. Социальна страхованида урда жэлдэ 26,4 процент абадаг байгаа һаа, шэнэ жэлһээ 37 процент түлэхэ болобобди.

Энэ мэтээр хубилжа байха болоо һаань, хубидаа үлөөхэ, хоолойгоо тэжээхэ аргамнай бирагүй болохо байна. Баймга дээдэхи албан захиргаануудаа тэдхэхэ, тэжээхын тулада үшөө нэгэ ондоо татабари түлэхэт гээшье һаань, гайхаха саг һаланхай. Олонхи предприятинуудай гурэнэй бэшэ болоо һаань, ондоогоор хайшан гэжэ энэ ехэ засаг зурааниие барилгэй?

Анханда жараад гаран худэлмэришэдтэй, Октябрьска түсхайлагдамал нүүдэл оньһожоруулагдамал колонно гэжэ нэрэтэй дунда шадалай предприяти байнан гээшэбди.

1989 оной гурбадахи кварталай эхээр (июльһээ гээ), арендэ гуримаар худэлмэрилжэ эхилээ һэмди. Тиихэдээ коллективэйнгээ олоһон ашаг олзые өөһэдөө мэдэжэ хубаарилха эрхэтэй болоходоо, ажалнай һураггүй урагшатай, худэлмэришэднайшье нэгэ бага һүргэбшэтэй, оролдосотой болоо һааб даа.

Үмсэлэлгэ тухай тогтоолой гарахада, предприятияа худалдажа абаха һэдэлгэ хэхэдэмнай, засагай зургаанууд гурэнэй зөөри худалдаха эрхэгүй, финансова организациинуудта хандахада, дээрэһээ тайлбари, заабари үгы гээд хэрэгнай урагшаа ябажа үгөөгүй бэлэй.

Гурэнэй зөөри эрхилхэ талаар комитедэй бии болоходо, 1991 оной декабриин 4-һөө предприятияа худалдажа абаба гэшэбди. Иигэжэ бэез даажа гараха хэрэгтэмнай бодото туһа хүргэнэн В. Г. Илларионов, Л. А. Борголов, Г. А. Рабодеева гэгшэдтэ коллективэйнгээ зүгһөө баяр хүргэхэ байнабди.

Мүнөө предприятиингаа хубита пайн эзэд болоһон 30 хүн худэлмэрилнэ. Тэрэ пайн хэмжээн ажалай стажһаа, оруулһан хубитаһаань дүлдыдадаг. Ушар тиимэһээ хүн бүхэнэй урагшаа һанаатай, бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг болоһониинь гайхалгүй.

Инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэд урдань 21 хүн тоолгодогдог байгаа һаа, мүнөө оройдоол 6 болонхой.

1992 ондо 8 миллион түхэригэй хэмжээнэй ажал бүтээхэ зорилготойбди. Саашадаа амидэрха, хүргэхэмнай гурэнэй политикаһаа, алба татабариһаань сүм дулдыдаха гээ һаа, балайшье ехэ алдуу болохогүй ха.

Саашадаа ямар нэгэн таряашанай ажахы гү, али фермертэй хэлсээ баталха, үгышье һаа өөһэдын хамһабариин ажахытай болохо һанаашалга бии.

В. ВАСИЛЬЕВ,
хамтын «Сантехбытпром» предприятиин начальник.

ХОЖОМДУУЛАГДААШЬЕ ҺАА...

Хяагтын совхоздо хонидые үрэжүүлгэ энэ жэлдэ хожомдуулагдаа. Тиимэнээ февраль соо түрүүшын хурьгад «адхаржа» эхилээ. 5700 хурьга түлжүүлэн абаха түсэбтэй. Түл абалгада хонишод яала һайн бэлэдхэлтэй байгаа. Гэбэшье профсоюзна комитедэй түрүүлэгшэ Д. М. Осеевэй хэлэһээр, энэ үбэлдөө холимол тэжээл дуталдана. Хурьгалха хонид бүхэли үбэлдөө энэ амин шухала нэмэлтэ эдеэгүй. Тиимэнээ хонидойньшье, хурьгадайньшье шадал шэнээ багатай байхань гайхалгүй.

Монголһоо холимол тэжээл худалдан абаха хэлсээн һаяхан баталагдаа. Үнэтэйхэнөөр худалдагдаха. Гэбэшье хонин һүрэгөө бүрин бүтэн түлжүүлхын түлөө абахал ушартай бологдоно.

Ахалагша хонишон Виктор Чагдурович Санжиевай, тэрэнэй туһалагшад Владимир, Валентина Бальшаковтоной отарада үбэлжэлгэ һайн үнгэржэ байнхай.

Хонишодойнгоо ажалайнь түлбэри февралиин 1-нээ хоёр дахин нэмээхэ гэжэ совхозой дирекци мэргэжэлтэдтээ хамта шиидхээ.

Мүн Ехэ-Нугын совхоз иимэрхүү байдалтай. Гэбэшье хонидоо эртэ ороондо оруулһан хадаа февралиин 21-най тоосоогоор 1650 хурьгатай болонхой.

Ахалагша хонишод Л. Ж. Бадмаева, К. Б. Доржиевай коллективүүд хараалһан зорилгонуудаа муу бэшээр бэелүүлнэ. Тэдэнэр хуршэ гурэнһөө асарагдаһан холимол тэжээлээ гамтайгаар гаргашална.

А. МОЛОНОВ.

Соведүүд ба ажабайдал

ТҮРҮҮЛЭГШЭ ҺУНГАГДАБА

Һүүлшын сесси дээрэ арадай депутадуудай Бэшүүрэй райсоведэй түрүүлэгшэ одоошье һунгагдаба. Юуб гэхэдэ, урда үнгэргэгдэһэн сесси дээрэ энэ тушаалда хоёр кандидат дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Эдэмнай хэд байгааб гэхэдэ, Бэшүүрэй шубуунай фабрикын директор Р. Ф. Перелыгин, «Рассвет» колхозой түрүүлэгшэ байнан А. И. Павлов болоно. Тэрэ сесси дээрэ арадай депутадуудай диилэнхи дууе нэгэниинь ашаг шадаагүй һэн.

Һүүлшын сесси дээрэ Г. Г. Тюрюхановай кандидатура нэрлэгдээ бэлэй. Гэбэшье сесси дээрэ Тюрюханов Павлов хоёр өөһэдынгөө кандидатурые абаа. Олоной дуугаар райсоведэй түрүүлэгшээр Родион Варфоломеевич Перелыгин һунгагдаба. Удаань «1991 оной дүнгүүд ба 1992 оной социально-экономическа хүгжэлтын хараанууд» гэһэн асуудал зүбшэн хэлсэгдээ. Районой захиргаанай гуливаа Г. А. Павлов, Охин-Булагай совхозой директор Л. С. Бальдруев, Бэшүүрэй совхозой директор А. К. Разуваев болон бусад үгэ хэлэхэдээ, районой экономическа байдалай улам доройтожо байһые тэмдэглээ. Худее ажахын промышленностиин үйлэдбэри доошолоо. Эндэһээ хүн зоной ажабайдал муудажа байна.

Тэрэшэлэн районой хүн зониие социальна талаар хамгаалха программа зүбшэгдэбэ. Энэ асуудалаар баһал олон хүн үгэ хэлэжэ, өөһэдынгөө дурадхалнуудые оруулаа. Иигэжэ хүн зониие, олон үхибүүтэй гэр бүлые иимэ хүндэ байдалда хамгаалха хэмжээ ябуулганууd хараалагдаа.

В. БОРИСОВ.

шод-хүдөөгэй

малшадта

ШЭНЭ АРГАНУУДЫЕ БЭДЭРЭН...

(Зэдын аймагта ябуулагдажа байһан ажал тухай)

...ой ажалшадые соёлай хангалые һайн зорилготойгоор соёлой хүдэлмэришэ хүдэлмэри ябуулжа, онние соёлой талаагаар клубна эмхидэ ябуулые хүсэ, уран һанханай мэхитэйгээр үнгэрсэн. Тиихэлэ ажахы эрхэ шэнэ олон аргаарэлхэ, соёлой ...р, мүн материальные талаһаа соёлой ...дые хангаха гэһэн ...нуудээр тэдэнэр ...улһан байна.

...ерэ соёлой 71 ...рхойлбол, соёлай, 9 клуб, түүнэй 1 байшан, 7 агитбригадные библиотекэ, хүүмэй 2 һургуули ...ртор тоологдоно. ...лой эмхи зургаа...үн ажаллана. Тэ...минь дээдэ һурсэн 22-ынь тусгаргуулитай. Үшөө ...тол тусхай дээ...нда һургуули...ны. ...ны жэлэй туршада ...ай соёлшод һу...Тусхай түрүү...ор соёлой таһа... 7 зублөөн үнэл шухала асуу...ыг харагдаа.

...жэл соёлэй хэ...шадэй районно 3 ...ноодо 4 семинар ...эн байна. Ажахы архилэлгын шэнэ эрхэ байдалда соёлой эмхи зургаануудай шэлжэн оролгын асуудалнууд тухай методистнууд З. Ф. Васильева, В. А. Филиппова гэгшэд хөөрэжэ үгөө. Тэдхэмжын мүнгэн тусай Г. В. Хороших тайлбарилһан байна. Соёлой таһагай агиткультбригадын хүсөөр һонирхолтой хэмжээ ябуулганууд Дээдэ-Үшөөтэйдэ, Булагта, Дээдэ-Торидо эмхидхэгдээ.

Республикын Соёлой министерствын хүдэлмэрилэгшэдэй хүсэл оролдолгоор клубай болон библиотекын хүдэлмэрилагшэдэй һуралсал үнгэргэгдэжэ, «Менеджернүүдэй һургуулида» хүдөөгэй Советүүдэй ахамад бухгалтернууд хабаадаба. Түс министерствын түсэблэлгын-экономическа таһагай начальник Э. М. Имеева, кадриуудай таһагые даагша Д. Г. Юндунова, РНМЦ-гэй (РЦНТ-гэй) директор Н. Г. Донсорунова гэгшэд эндэ хабаадаа юм.

Нёдондо жэл Низагатын (директорынь Г. Мамдирова), Дээдэ-Үшөөтэйн (Ринчинова), Гэгээтэйн (Б. Намсараев), тиихэдэ Зарубинай (М. Лазарева), Алцагай (Д. Собсоева), Бооцийн (Е. Пашинская), Дээдэ-Торийн (З. Буянтуева) соёлой байшангууд һайнаар заһабарилагдаһан байна. Тиихэдэ Дээдэ-Бургалтайн, Ульзарай клубууд шэнэлэгдээ. Энэ жэлдэ Тохой гэжэ бага һууринда 200 хүнэй һууритай клуб баригдахаар хараалагданхай. Байгша оной сентябрь һарада Зэлтэрын шэнэ клуб ашаглагдаха юм.

Шиидхэгдээгүй асуудалнууд соёлой хүдэлмэридэ олон. Зэдэ, Борьёо, Цагаатай, Армаг нютагуудай соёлой байшангуудта капитальна заһабарилга хэгдэхэ ёһотой. Тиихэдэ түбэй соёлой байшангай дулаасуулгын системые шэнэлэн һэльбэхэ хэрэгтэй. Гэбэшье энэ асуудал шидхэгдэнэгүй. Хоёр байратай гэрэй барилые РСУ-гай хүдэлмэришэд, энэ, тэрэ шалтагаан оложо, удааруулна. Энэ гэртэ гаргашалагдаха мүнгэн РСУ-гай счедто үни оронхой бишуу.

Үдэр бүри шэнэ бэрхэшээлнүүд тодоржо, соёлшод зобоно. Бензин болон автомашинын запас хубинуудай дуталдаһанһаа ажалынь урагшаа ябанагүй. Хүдэлмэрийн тааруу байдал, материальна бааза, гэр байраар хангалга гэхэ мэтэһэ кадриуудай хуби заяан дулдыдана. Нёдондо жэлдэ гансал нэгэ байра хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулийн директортэ үгөө. Мүнөө арбаад хүн гэр байра абаха ээлжээндэ байна. Эдэ бүгэдэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд бүхыдөө соёлой ажабайдалда муугаар нүлөөлнэ.

Мүнөө үедэ соёлой таһагай дэргэдэхи АКБ-гай (агиткультбригадын), Доодо-Торийн соёлой байшангай, түбэй районно библиотекын коллективүүд ажахы эрхидэлгын шэнэ гуримаар ажалаа ябуулна. Һаяар районно, тиихэдэ Ёнхорой, Дэрэстэйн, Дээдэ-Үшөөтэйн, Зэдын соёлой байшангуудай хүдэлмэрилэгшэд шэнэ түхэл арганууды бэдэрэн ажаллаха түсэбтэй.

Соёл ба искусствые хүгжөөлгын тусхай жаса рашан дотор бии болгонгүйгөөр саашадаа соёл гэгээрэлые хүгжөөхэ гээшэ ехэл шахардуу болонхой. Тиин энэ хэрэгтэ ажахынуудай, томо томо предприятинуудай туһадамжа тон хэрэгтэй бишуу. Энэ талаар XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозэй түрүүлэгшэ, мүнөө «Джида» гэһэн худоо ажахын предприятиин генеральна директор В. Д. Будаевай оруулһан хубита ехэ гэжэ тэмдэглээд, баяр хүргэнэбди. Колхозой мүнгэн зөөреэр уран һайханай харалгада хабаадагшадта хубсаһан өөгдоо, мүн мебель худалдан абтаа.

Нёдондо жэлдэ түлбэритэ худэлмэрийн ашаар 56100 түхэриг ологдоо. Нэн түрүүн концертнүүдые, дискотекэнүүдые, мүнгэтэ нааданууды эмхидхэжэ, олзо оруулһан байна. Эндэ Доодо-Торийн, Петропавловкын, Зэлтэрын, Дэрэстэйн, Зэдын, Дээдэ-Үшөөтэйн соёлой байшангуудай худэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлые тэмдэглэхээр, Гэхэтэй хамта Доодо-Бургалтайн, Гэгээтэйн, Ехэ-Наринай, Низагатын, Өсорой соёлшодой нэгэшье түхэриг олоогүй байһаниинь голхормоор.

Ленинэй, Д. Банзаровын нэрэмжэтэ колхозуудай байр сөөлөлнуудта, мүн Гэгээтэйн дасанай арамнайлгада соёлшод, методистнууд ехэ туһа хүргөө.

Олоной хабаадалгатай самодеятельнуд заншалта болоо. Илангаяа «Үбэлые удэшэлгын», «Пасхын», «Сурхарбаанай» һайндэрнүүд фольклорно коллективүүдэй уран бэлигээ дэлгэрүүлгэдэ нүлөөлнэ. Олон тоото концерт наада, выставкэнүүдые эмхидхэдэг клубуудай олон. Зүгөөр Гэгээтэйн, Доодо-Бургалтайн соёлой байшангуудай, Худлаадай клубай худэлмэрилэгшэд энэ талаар мүртэй ажал ябуулнагүй гэжэ тэмдэглэхээр.

Петропавловкын соёлой-спортивна комплексын худэлмэрилэгшэдэй хүсэл оролдолгоор олоной хабаадалгатай, һонирхолтой хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэнэ. Хормойстер Г. Ч. Цыденов, аккомпаниатор Б. Х. Борбоев, Хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулийн багша С. В. Чойбсонова, методистнууд Н. А. Аверьянов, хореограф Т. Г. Таракановская болон бусад нүхэд эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллана.

Мүнөө үедэ олон клубуудай муугаар заһабарилагданхай. Тиихэдэ соёлой байшангуудай материально-техническэ бааза тулюур. Тэрэшэлэн автотранспортгүйһөө болжо, соёлшод малшадта ошожо шаданагүй.

Клубуудые мүнгэнэй талаһаа хангаха талаар ехэ худэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй. Түлбэритэ хэмжээ ябуулганууды үнгэргэхэ, нийтын болон ажахынуудай зүгһөө туһаламжа хүргэгдэхэ ёһотой болоно. Түлбэритэ найруулганууды (сценариинуудые) клубуудта эльгээжэ, мүнгэ олохо хэрэг гарана. Районой агиткультбригадые композитор К. Д. Раднаев хүтэлбэрилнэ. Бригадна подрядай гуримаар худэлдэг болоһон түс коллективэй ажалай үрэ дүнгүүд дээшэлбэ. Коллективэй гэшүүн бүхэн эрилтэ ехэтэйгээр ажаллана. Тиигэжэ хамта дээрээ үнгэрһөн жэлдэ 1910 малшадта концерт наадан харуулагдажа, тодорхойлбол, 180 дахин малшадта ошоһон байна.

Һүүлэй үедэ мүнгэ зөөреэр соёлшодые хангаха, салин хүһыень болзор соонь дамжуулан үгэхэ асуудалнууд шиидхэгдэжэ байна. «Ябаһан хүн яһа зууха» гэдэгтэл, мүнөө сагай эрхэ байдалда шэнэ, һонин онол арганууды бэдэрхэ, тиигэжэ худөө нютагай хүн зониие соёлой талаар хангаха гэһэн гол зорилгоёо соёлшод бэелүүлхэ дүүрэн хүсэлтэй.

Т. ИВАНИЛОВА,
Буряадай ССР-эй Соёлой министерствын РЦНТ-гэй методист.

Уншагшадай бэшэгүүдһээ

ХУБИ ЗАЯАН ТУХАЙ БОДОЛНУУД

Мүнөө үедэ манай гүрэн дотор боложо байгаа үйлэ хэрэгүүд урдань хүлеэгдээгүй байһан тула сошордомоор байна. Худэлмэришэн хүнэй ажабайдал үдэрһөө үдэртэ муудажа, юумэнэй үнэ сэн ямаршье хизааргүйгөөр дээшэлнэ.

Агууехэ хүсэн түгэлдэр гүрэмнай бутаран һалаа, хүтэлжэ ябаһан партимнай унаа. Гүрэн түрын ударидалга ба химгадалга һураад, хулгай тонуул хэгшэд, хонжоо наймаашад зоргоороо аашална. Нимэ оршон байдалда үглөөдэр юунэй болохо байһаниие мэдэнгүй ажаһууха гээшэ тон хүндэ байна. Урдань хэдэхэн жэлэй саада тээ урдаа табиһан түсэбтэй, зорилготой һэмди. Ерээдүймнай эли тодо шэнги, үглөөдэрэйнгөө түлөөехээр һанаагаа зөбөдөггүй агша һэмди. Энэ минии танда эльгээнэн **«Эрдэмтэ коммунистын хөөрөөн»** гэһэн шүлэглэмэл зохёолни мүнөө үедэ болоһон үнэн бодото үйлэ хэрэгые харуулха гэһэн һэдэлгэ юм.

Ямаршье гэм зэмэгүй, үнэн сэхэ ябаһан коммунистнууд хэдэн бүлэг дээдэ тушаалтадай гэмээр мүнөө хүндэ байдалда оронхой. Тиигээд гүрэн түрынгөө саашанхи хуби заяан тухай һанаата боложо ябадаг эдэ зомнай үнэн дээрээ эрдэмтэй, ажабайдалай, ажал хэрэгэй айхабтар ехэ дүй дүршэлтэй хүнүүд ха юм. Мүнөө эндэ туршалга зохёолоо дурадханаб.

ЭРДЭМТЭ КОММУНИСТЫН ХӨӨРӨӨН

Залуу һаһанһаа партитаяа нэгэдээ һэм,
Зоной хэрэгтэ зорихо гэжэ шиидээ һэм.
Замай хүндэшэг үеые гаталааб,
Залан сэхэ коммунистын нэрые баталааб.

Коммунис намын үзэл сурталые
Хатуу хэшээлээр шудалжа дүүргээб.
Коммунизм байгуулха ехэ һургаалые
Хүсэ гамнангүй зондоо хүргөөб.

Үндэр дээдэ ЦК-гай заабарине
Үнэн зуб гэжэ сохом этигэдэг байгааб.
Үгэһэн намда ямаршье даабарине
Үгэ дуугүй бэелүүлхые оролдожо ябааб.

Элдэб мэхэ гохо гаргадаг бэшэ һэм,
Эрид сэхэ коммунистын журам сахидаг һэм.
Эдилгэшэ этэгээдүүдтэй эбсэшэгүй тэмсэл хэгшэ һэм,
Энээнэй түлөө зариман намайе «сохидог» һэн.

Зэргэ тушаалаар томо дарга болгоогүй
Захиралта бэелүүлхэ хүндэ ажалда худэлөөб.
Зохид тааруу ажал намда олгоогүй.
Жаранай хаяа һабардаха дүтэлөөб.

Хүлеэгдээгүй ушарнууд болонол даа мүнөө,
Хүтэлжэ ябаһан партимнай гэнтэ һүнөө.
Хүсэн түгэлдэр гүрэмнай бутараа,
Хүн зоноймнай хани барисаан таһараа.

«Гүрэнэй урбалта» хэбэ гэжэ шалтаад,
Генеральна даргамнай тушаалһаа арсаба.
Олоной дуугаар баталагдаһанаа мартаад,
Ори гансаараа шиидхээд, партитаяа хахасаба.

Халдашагүй хүсэтэй гэдэг гүрэн түрэмнай
Хамагые хамталһан хайран СССР нэрэмнай,
Зандаран айлдадаг хатуу зарлигнай,
Занан баадхадаг хэсүү захиралнай.

Далан жэлдэ дабхин бүтээһэн ажалнай,
Дайда дэлхэйе дорьбооһон хүсэтэ номолнай
Залинта тэнгэрнин суурян мэтэ дэгдэшэбэ,
Зада бороогой дуһалнууд болоод шэнгэшэбэ.

Унаһан ушар шалтагааень уудалхань хүндэ
Угай түүхэшэд хожом ойлгуулха хүндэ,
Саашадаа юун болохо, яаха байһаниинь
Саг жэлнүүд, харуулха муу, һайниинь.

Мүнөөдэр, өөр тухайдаа дурдаха гээ һаа,
Муугаар гомдонгүй хөөрэхэ болоо һаа,
Албан тушаалһаа үни шэдэгдээб,
Ажалгүйшүүлэй тоодо орожо бэшэгдээб.

Хэндэшье туһагүй гэгдэһэн номуудни,
Хэлэшэгүй үнэ сэнтэй ботинуудни,
Тэбхэрхэн таг дээрэз эргэлээд,
Тэндээ тооһотонол даа жэрылдээд...

Би болбол «Буряад үнэн» газетэеэ жэл бүри бэшүүлдэг, үндэһэн бурлад хэлэндээ хэлэшэгүй дуратай хүм. Тиигээд шүлэгүүдые болон статьянуудые хаа-яахан бэшэдэг, хэблүүлдэгшье байхаб. Хэрбээ энэ шүлэгэй һаяын номернуудай нэгэндэ толилогдоо һаань, би ехээр баярлаха, тиигээд саашадаа газетэтээеэ ходо холбоо барисаатай байхые оролдохо байнаб. Бэшэхэ юумэн намда ехэ.

Уридшалан баяр хүргэгшэ
Борис БИМБАЕВ.
Ивалгын районой
Гильбэрэ һуурин.

Яруунаһаа мэдээсэнэ

АЖАЛША ХҮДЭР ХҮНҮҮД

...ануда үбэлэй ...үйн хүйтэн соо... олзоборилдог ...эй янгинама жа...ой үлеэмэ нуу...ыдхинда губ...аһа барихэ гээ...огүй хүндэ бай...ногосотой. Энэ ...ын хүн үни тэ...ыдаһэн ажал хэ...сэхэ, үнэн зүр...тай хүнүүд зага...удэлдэг гэхэдэ ал...ь. Үнвхөөрөөшье, ...гаһанай заводто ...ратай хүнүүд хү...одой загаһашад ...ыг түсэбтэ даабаһо үлүүлэн дүүр...ртай. Тэдэ үнгэр...ндо 7000 цент...олзоборилжо, гү...жэ даабаритай аад, бодото даэрээ 9800 центнер загаһа тушаажа, жэлэйнгээ түсэс 140 процент дүүргэһэн байха ха юм.

Заводто загаһашадай гурбан бригада загаһа олзоборилно. Имагтал тэдэнэй ураг-шаа һанаатайгаар, оролдосотойгоор ажаллаһанай ашаар амжалтануу туйлагдана гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эдэ бригадануудые угай загаһашад Петр Николаевич Григорьев, Анатолий Николаевич Орлов, Владимир Степанович Коваленко гэгшэд толгойлдог юм. Бригадирнуудай дундаһаа В. С. Коваленко эгээл үнинэй, дүршэлөөр баян загаһашан юм. Тэрэ хори гаран жэлэй урда тээ загаһашадай бригадада трактористаар худэлжэ эхилһэн намтартай. Тиихэ үедэ загаһанай заводой директорээр худэлжэ ябаһан В. К. Орлов ажалша, һүбэлгэн хүбүүе бригадираар томилоо һэн. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Владимир Степанович бригадираар таһалгаряагүй ажаллана. Тэрэ гаршагай ажалайнгаа түлөө гүрэн түрынгөө үндэр дээдэ шагнал хайрада—Ажалай Алдар Солын III шатын ордендо хүртэһэн байха. В. С. Коваленкын хүталбэрилдэг бригада жэл бүри түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэдэг. Нёдондошье жэл бригадын гэшүүд түсэбөөр 2333 центнер загаһа олзоборилхо ёһотой аад, 2722 центнер загаһа олзоборилжо, түсэбтэ даабарияа 116,7 процент дүүргэһэн байгаа. Мүнөөшье жэлдэ абаһан даабаринуудаа түрүү бригадын үлүүлэн дүүргэхэ байһаниинь дамжагүй. Юундэб гэхэдэ, энэ ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, ажалша бүхэриг хүнүүд худэлнэ ха юм.

Э. БУДАЕВ.

Галина Алексеевна Шурыгина районой наймаашадай дунда мүрысөөндэ нэгэтэ бэшэ шалгардаг. Амжалтынь нюуса юунһээ эхитэйб гэхэдэ, тэрэ налгай зохид зантай, хүн зоноймгоо тала харадаг, үнэн сэхэ наймаашан. Илангаяа Инсэнгэ нютагай наһатаншуул тэрэнние һайн таниха. Юундэб гэхэдэ, хорн гаран жэлдэ Галина Алексеевна энэ ажалда таһалгарлагүй худэлнэ. Тэрэ хүн бүхэнтэй ехэ багагүй үгэеэ ойлголсожо, эрилтэ, гуйлтыень дүүргэхэеэ оролдодог. Предприятингаа зондо ажалай ветеран Галина Алексеевна Шурыгина үльгэр жэшээ болодог.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. А. Шурыгина.

Э. БУДАЕВАЙ фототекст.

Багшын булан

ЛИТЕРАТУРНА ВИКТОРИНА

...ой литературагада яяза бүрийн кружогууд, ...нүүдшэнүүд) ехэ ...даг. Тиигээд ...ой һонирхол татаха ...нэгэн гэхэдэ, ...ой болоһон хэмжээ ...ай таһаршагүй ...ыг литературна ...ой болоно.

...ра викторинабайха ёһотойб ...үзэе. Литераты туһатай ...ыг, һургашад уран ...олнуудые бо...уншажа һурадаг гадаада түрэ...ын занда, тэ...лаха онол ар...аралаа хандуулсолишын үгэһэн ...ыг, тэрэнэй оо...нуудта ямараар ...ой, хэлэнэй ...дые хүгжөөнэ, ...ологическа ...а гэхэ мэтэ бо...болбол мүрысөөн ...ыг түхэл һэн тула ...жэ ухаа, бо...ческэ эрмэлзэл ...ыг нааданай уд...шэлдэ гү, али ...байһан хэмжээ ...ирхол түрүүл...ухаа, һайхан ...ын хүнюун шог ...рэл хүгжөөхэ ...Литературна ...эгэ доро хэдэн ...охёохы ажал...нимэрхүү түсуудалнуудһаа ...охо:

...эн мүрнүүд бэ?
...ылашни,
...хэдыб?
...ылымни
...ыдыш!

...ЭНДАМБАЕВ).

...гөөн, Шнра...ринов, Дугар, ...ан, Норжомо, ...ин, Пүрбэ, Шар...Нямбоодэй, Му...Бандеев болон ...ар зохёолой ...ыг? (Б. Мунгонов, ...ргаа Хёлго...

...дай үгэнүүдэй ...

...ргыда ...ытайгаа ...ай намайгаа,

...ЭАДМАЕВ).

...ан асуудалнууд ...эргэ ном ун...искусствын бу...дые хэр һайн ...алиргүүлнэ.

...ан уран зохёол...далда, зохёохы ...ыдагдаһан олон ...ан байжа болоно. ...ой үзэмэ (зохёол) ...ыг үнгэргэдэг, ...ийн литературна ...ой олоной һонор...

...ыг литературна кружогто ябадаг хүүгэд гансашье мүрысэгшэд бэшэ, харин эмхидхэгшэдшье байжа болоно: тэдэнэр асуудалнуудые шэлэн абахадань, хүтэлбэрилэгшэдэ туһална, литературна найрта ерэһэн һурагшадта асуудалнуудые үгэжэ, харюунуудые абана, харюунууд зүб, буруу гү гэжэ хинана, илагшадта шангуудые барюулна.

Жэшээ болгон, **«Чимит Цыдендамбаев»** гэжэ темээр хэдэн асуудалнууд:

1. Поэдэй түрүүшын ном юун гэжэ нэрэтэн, хэды ондо хэблэгдээб? («Эхэ ороной үдэрнүүд»), 1940).

2. «Соном Гармаев» гэжэ поэмэ юун тухай болоноб? (Хүдэлмэришэн ангинн түлөөлэгшэ, токарь, залуу хүдэлмэришэн тухай).

3. Буряад хэлэн тухай ямар шүлэг бэшээ һэм? («Хүрса зэбсэг»).

4. «Талын аадар» гэжэ рассказ соо ородой ямар уран зохёолшо дурдагданаб? (А. П. Чехов).

5. Уран зохёолшын шог ёгто удхатай роман нэрлэгты. («Холо, ойрын түрэлнүүд»).

6. «Буряад басаган» гэһэн туужа-поэмын гол героиня хэн болоноб? (Жаргалмаа).

7. Шинии гэжэ Хулгана абгай ямар хоёр хүбүүдтэйб? (Сэсэн Пи, уймархан Ши).

8. Энэ хэнэй портрет бэ?

а) «...Хүбүүн тунгалаг хара ошо дэлгэжэ байһандал харагдадаг хурса харасатай: тоомгүй зээрэгхэн нюдэдынь ходо ходо энеэбхилнэ. Зуураан уралай саанаһаа сайбалзаһан, багахан забһартай жэжэхэн шүдэдынь, дэрэгэрхэн шэхэдынь, морхогор хөөрхэн хамарынь хүбүүнэй шарайе улам урихан, улам хөөрхэн болгоно». **(Доржо, «Банзарай хүбүүн Доржо»).**

б) «...Нюурайнь олон уршалаануудуураар һиилэнэн үзэгүүд шэнги аржына. Бишыхан шара нюдэдөө түргэ түргэн сабшасагаан һуужа, халуун сай ууна. Матнайдань хүлһэнэй дуһалнууд бүржылдана». **(Борхоног, «Банзарай хүбүүн Доржо»).**

9. Хэнэй үгэнүүд бэ?

а) «Хүбүүмни... Хургаяа адаһандашни би уйланагүйб... Хүнэй зэргэ хүбүүтэй болоноо мэнэ һаяхан мэдээд... Хамаг нёлбоһон бултадаа уйдхар гомдолой байдаггүй, харин баярайшье нёлбоһон эхэ хүндэ байдаг байнал даа». **(Аюуханай).**

б) «Зоной далай. Зон соо ябанаб. Нэгэ газарта һууһан сасэнһээ, хан харгыгаар эйһан тэнэг дээрэ гэһэн юм» **(Хэшэгтын).**

в) «Зай, минии хадааһаханууд, наашаа, столдо ойрохон ерэгты». **(Владимир Яковлевичай).**

Викторинада ондоошье гаршагууд байжа болохо. Жэшээлхэдэ, Ч. Цыдендамбаевай зохёохы ажалаар иимэ гаршаг дурадхагдана: **«Ч. Цыдендамбаевай хэн гэжэ герой бэ?».**

1. «...Эльгэ хатан энсэгээд, хүбүүндээ хүтэлүүлжэ, бүһэгүй дэгэлэйнгээ хормой гэшхэһээр, хоёр эшэгы гэрэйнгээ баруун талынхида оробо. Орон дээрэ дэгэлтэеэ хэбтээд байхадаа, Шагдарта хандана». **(Мархансай).**

2. «...Хүндэ аргадуулан зэмэлүүлэншьегүй, һарьмай дэгэлээ тайлажа хаяад, гартаа нёлбожо ерээд, эмээл шулуу үбдэгтөө хүрэсэ үргэбэшье, харгын дээдэ үгсүүр талада абаашажа шадабагүй». **(Балдан).**

3. «...Тэрэнь уб улаан болоод, гүйжэ бодобо. Тиигээд Доржын шэхэндэ агта унаба». **(Даржай).**

Гаршаг бүхэндэ 10—15 асуудал байбал хүрэхэ жэшээтэй. Асуудалнуудые класснаа гадуур уншаха гү, али программна зохёолнуудһаашье абажа болоно.

Доро нэгэ литературна үдэрнүүдтэ хэрэглэгдэһэн викторина жэшээ болгогдон харуулагдана.

ЭНЭ ХЭН БЭ?

1. —Зай, үбгэн, эдэ хоёр модоной үзүүр, үзуурыень илгажа олоод, үглөөдэр асаржа үгөөрэй. **(«Сэсэн хүүхэн» — хаан).**

2.— Хаан баабай, үнэһэн шүдэрөө тушаажа абагты. **(«Сэсэн хүүхэн» — үгытэй хүн).**

3. Эрэ үхэр һаажа, эльгэн тараг бүрихэ гэжэ хайшаа юм? **(«Сэсэн хүүхэн» — сэсэн хүүхэн).**

4.—Байза даа, үнэгэн, би шамһаа харюугаа абахаа байхаб. **(«Үнэгэн шоно хоёр» —шоно).**

5. Тэрэ энэ амнтаниие Тэһэ бнса мүргэдэг... («Тэхэ бабаныи түүхэ» — тэхэ бабана).

6. Зарпагархан амандам,
Зантагархан тархидам
Эгээл тааруу
Энээхэн нэрэ
Эжымни үгөө юм.
(Тархайн хүбүүн Зархай).

7.—Эжы, бү уйла! Хооноржо хорёо хаабашье һаа, хоюуланайнгаа хоолойе тэжээжэ ядахагүйбди даа. **(«Үрн нэхэбэри» — Цэбүүдэй).**

8.— Юрэдөөл, шадалаараа оролдожо, һайнаар хэзб гэтэр, харин хүл гарынь хухаршахаяа һанаһал даа. **(Тахуунай).**

9. —Энэ мяха үргэжэ абаашаад, амбаар соо үлгэ, тиигээд үүдыень бүхөөр хаагаарай. **(«Тахуунай» — ламбагай).**

10. —Морхоогой улаан эрье хулуугаа һэн гүш?
— Үгы! **(«Бүргэд» — Сандан ноён, Аригун Бүүбэй).**

11. Ород деревнийн буряадаар тон һайханаар хэлдэг шэмээшэг басаган байгаа. **(Верка).**

12. —Ажалша зүгынууд, мэндэ амар!
Амар тайбан байна гү?
Айлшаншье битнай бэшэ һэм,
Ажалаа нэгэдхэхээ буугаа һэм.
(«Зүгы» — Аляаһан).

13. Даһан һүрэгөө дахуулаад,
Далда газарта ороодхино.
Орооно тарыа олоһоор
Ооглон бэшэнээ ерүүлнэ.
(Эрэ тахяа).

14. —Хатанхай хуушан хилэзмэн лэ. **(«Хилэзмэн» — Жалсаран).**

15. —Эндэ, буландань ажаглажа хараа һаатнай, манай хүбүүе абарһан тэрэ докторой обог нэрэ байха. **(«Талын аадар» — Норжомо хүгшэн).**

16. Урданай ёһо болбол
Унтажа хэбтэһэн хүниие
Татажа һэрюулдэг
бэлэйл,
Мүнөөнэй ёһо болбол
Һүхын эреэр сабшажа,
Һэрюулдэг юм аал?
(Аламжа Мэргэн).

17. Доржижабай Балдантанай
Эрхэ жаахан...
(Шобоодой).

18. —Хэлэжэ үгыт, 71-дэхи разъезд бээ? **(«Будамшуугай орон нютагаар Сережын аяншалга» — Сережа).**

19. —Шамайе бодото буряад болгохо гэһэмни, эжы һаалта хэбэл. Зай, мэндэ амар, москвич! **(«Будамшуугай орон нютагаар Сережын аяншалга» — Буда).**

20. —Хэрэгтэй, хэрэгтэй
заримые
Хэн дуудажа асарнаб?
Зэмэ хэһэн зониие
Хэн занаад табинаб?
Бил гүб даа!
(«Табан хурган» — Долёобор).

21. ...Фонариинь гал барагдажа, тэрэ могойгоо гэрэлтүүлхэеэ болибо... Сухалаа хүрэһэндөө, фонаряараа могойе шэдэжэрхин алдаад, хармаандаа тэрэнээ хэбэ. («Хэзрын нүхэнэй нюуса» — Баатар).

22. —Таанад соо үльгэршэ болохо хүн бии гү? **(«Банзарай хүбүүн Доржо» — Борхоног).**

23. —Ши минии хүбүүн гээшэш. Үхэл намдашье ерэжэ болохо. Һүүлшын үгэ захиһуу... **(«Банзарай хүбүүн Доржо» — Мархансай).**

24. Шинии тухай ойлгохол байхаб даа. Шинии тухай һургуулитайшьеб, шинии тухай дипломтойшьеб. **(«Түрүүшын жэл» — Саран).**

25. —Би энэ хүнжэлыетнай үргэлжэ ябахагүйб! **(«Багшашни хэн бэ?» — Чулуун-Бата).**

Захааминай айлгагай Мэлын дунда һүргуулиин багша Б. Б. ГОМБОЕВ түрэлхи литературада зорюулагдаһан викторина зохёообо.

ИТАР-ТАСС: түби дэлхэй мүнөөдэр

ТОКИО.

Мартын 10-да Парижда нэгдэхэеэ байһан экономическа харилсаа эмхидхэлгын ба хүгжөөлгын эрдэмэй-техническэ комитедэй заседаниида Россин делегаци түрүүшынхиеэ хабаадаха юм. Капиталис 24 гүрэн тэрэнэй гэшүүн болодог. Энэ заседаниида хабаадахын тула урилга Россин эрдэмтэдтэ эльгээгдэнхэй.

НЬЮ-ЙОРК.

Хүниие тоноходоо пистоледээр гү, али винтовкоор бэшэ, харин халдабарита СПИД үбшэнтэй шуһаар дүүргэгдэһэн шприцээр айлгадаг тонуулшаниие Массачусетс штадай полиси бэдэрнэ. Иимэ юрын бэшэ «зэбсэгэй» ашаар тэрэ хүн һүүлшын хэдэн үдэрэй туршада банк, автомобильнуудта заправка хэдэг станци ба һүнэй магазин амжалтатайгаар тоноһон байна.

«Энэнь пистоледээр занаһанһаа долоон доро», — гэжэ Нью-Бедфорд хотын полицейскэ управленин түлөөлэгшэ сэхыень хэлэнэ. Харин нютагай хэблэл энэ тонуулшаниие «СПИД» тараадаг бандит гэжэ нэрлэһэн байна.

ДЕЛИ.

Сэрэгэй предприятинуудта худэлмэришэдые, инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэдые ба алба хаагшадые аһахаяа болихо гэһэн захиралта Индиин оборонын министр Шарад Павар үгэбэ. Сэрэгэй промышленностиин гаргаганууды хоробохо программ бэелүүлхын тула хэгдөөн түрүүшын алхам энэ мүн. Харин мүнөө иимэ предприятинуудые бухы талаһаань шалгаха, тэдэнэй арга боломжо...нуудые шудалха шухала.

Уран зураашадай шэнэ бүтээлнүүд

Үнгэрһөн жэлнүүдтэ уран зураашад агууехэ һаиндэрнүүдые гү, али түүхэтэ барилганууды зураглаха хэрэгтэ ехэ анхаралаа хандуулдаг байгаа. Тэдэ төмэнүүдтэ зорюулагдаһан олон тоото выставкэ-харалганууд болодог һэн. Зүгөөр тиигэбэ ябашье, Буряадай эрхим уран зураашадай зохёохы ажал ябуулгада зураг зуралгын шанарые һайжаруулха зорилгонууд ходо табигдадаг байгаа. Мүнөө үедэ манай обществодо боложо байгаа хубилалтануу уран зураашадай ажал ябуулгада сэхэ нүлөөлнэ. 1989 ондо Буряадай уран зураашадай ээлжээтэ съезд боложо үнгэрөө һэн. Тэрэ съезд дээрэ общество дотор болон хүн зоной ухаан бодолдо боложо байһан хубилалтануу тухай, уран зурагай искусствын урда табигдаһан шэнэ зорилгонууд тухай хөөрэлдөөнүүд болоһон юм. Тиигэжэ уран зураашадай үзэл бодолой хубилһан дээрэһээ тэдэнэй ажал ябуулга шэнэ шатада гаража эхилээ һэн. Партиин үзэл бодолоор нэбтэрһэн зурагууд хойшоо гаража захалаа ...бэлэй. Буряадай уран зураашад классическа искусствада дахинаа хүрэжэ ерэһэн байна. Тиихэдэ уран зурагай искусствын гол шухала асуудалнууд нэн түрүүн шиидхэгдэдэг болоо һэн. Даниинима Дугаровай Монгол орондо бүтээһэн бишыхан этюдүүд һонирхолтой. Тэдэ зурагууд, дулаан, хүйтэн үнгэнүүдые холижо бүтээгдэнхэй. Дулаан, хүйтэн үнгэнүүдые шадамараар хэрэглэһэнэйнь ашаар Монгол ороной байгаали, малшадай байдал үнэншэмэ зүбөөр зураглагдаа. М. Я. Метелкинагай Байгал тухай зураһан байгаалиин үзэгдэлнүүдэй дунда «Байгал» гэһэн этюдынь онсо илгарна. Мүн Э. Э Аюшеевэй, Б. С. Садыкогай, И. Г. Налабординай Буряад ороной байгаали зураглаһан зурагууд ялгала шадамар бэрхээр гүйсэдхэгдэнхэй. В. Ерофеевскиин, «Буряад ороной намар» гэһэн зураг тэмдэглэмээр. Аяар холо манатан харагдагша хаданууудай урда, намарай шара наймшын дунда адуун һүрэг бэлшэжэ ябага. Түрэл ороноймнай байгаали намарай наран доро алтаран харагдана.

А. В. Казанскиин «Сэлэнгэ», «Байгал дээрэ аалин намдуу», «Байгал» гэһэн зурагууд соо хада уулануудай, гол нуурнуудай, тэнгэри газарай бэе бэетэеэ ниилэн байһые харуулна. Тиихэдээ хада уулануудай хүбөөнүүд, гол нуурнуудай нюруунууд үүлэнтэй ниилэлдэн, мүнхэ байгаалиин һайханиие онсолон тэмдэглэнэ. Хүн байгаали хоёрой холбор тус зурагууд соо элэер мэдэрэгдэхэ юм.

В. Поспеловэй «Байгалай домог» гэһэн зурагай гол нюурнуудынь ой модон болоно. Модон бүхэн өөр өөрын нюуртайгаар үгтэнхэй. Тэдэниие тараажа байхада, модод ямар түрэлэйб, хэды наһатайб гэхэ мэтэ булта эли болоно. Байгал далай шадархи байгаалиие зураглахадаа, уран зураша ажабайдал үхэл хоёрой хоорондохи харилсаанууд дээрэ тогтоно гэжэ һанахаар. Тиигэжэ Байгал далайе зураглаһанай хүсөөр уран зураашад байгаалида хандалгаяа, арад зоной ёһо заншалда, соёлдо хандалгаяа элирхэйлнэ.

Л. Нохоевагай «Байгал баабай» гэһэн гурбан хубиһаа бүридэһэн зураг харагшадай анхарал татаха байха. Үбэлэй һаари хүйтэндэ сэнтэшэһэн мэтэ сэнхир хүхэ гэрэл гурбан зурагые һэтэ гэрэлтүүлнэ. Байгал далайн амгалан тэнюун байхын тула маани мэгээм уншажа байһан үбгэдые харанабди. Тэдэнэй маниин хүсөөр буурал далайн дахинаа нойрһоо һэ

УУЛЗАЛГАНУУД ОЛОШОРОГ ЛЭ

Красноярскын оперо болон баледэй театрай солистнууд Тамара Пронина, Жанна Тараян, дирижер Александр Чепурной гэгшэд һаяхан манай оперо болон баледэй театрта суута итальян композитор Джузеппе Вердиин «Трубадур» гэжэ оперын гол партинуудта наадахаар уригдаһан байна. Манай театрай түрүү солистканууд Галина Шойдагбаева Ольга Аюрова хоёрой шадамар бэрхээр гүйсэдхэдэг Леонорын ба Азученын орёо хүшэр партинуудые Красноярскын айлшад ямараар гүйсэдхэхэ юм ааб гэжэ сасуулан сэгнэхээешье, мүн айлшадые халуунаар угтахаяашье оперно искусствада үнэн зүрхэнһөө дуратай хүнүүд энэ үдэр театр соо олоороо сугларба.

Удабашьегүй хүшэгэ нэгдэжэ, хүгжэм зэдэлжэ, үнгэ будагайнгаашье, удха шана-райнгаашье талаар орёо шэлхэй шуһата зэбүүн тэмсэлээр, эрмэлзээлээр, инаг дураар дүүрэн романтическа зүжэг эхилсэл дее...

Арагондо нэгэ ордоной дэргэдэ... Харанхы һүни... Граф ди Луна гэгшэдэ альба хэдэг харуулшадай нөён Феррандо хойшо урагшаа сүлөөгүй алхална. Тэрэ ехэ мэгдэһэн хэбэртэй. Господинайнгаа бусатар харуулшадай һэргэлэн байхые уряалха зуураа, графнай Леонородо дурлашоо гэжэ мэдээсэнэ. Хүнүүдэй унтахагүйн тула тэрэ нэгэ аймшагтай ушар хөөрэнэ. Графай дүү хүбүүндэ үшөө бага байхадань нэгэ цыган һамган хоро хүргэһэн, энэ муухай абатай эхэнэрые галдахые граф захирһан гэжэ тэрэнэй хөөрөөнһөө мэдэжэ абанабди. Теэд тэрэ цыган эхэнэрэй басаган эхынгээ түлөө үнөөгөө абаха гэжэ графай дүү хүбүүе хулгайлна. Һүүлээрнь цыган эхэнэрые галдаһан түүдэгэй үнэһэн дээрэһээ үхибүүнэй шатаһан ялануд олдоно. Граф дүү хүбүүнэйнгээ алуулһанда этигэнэгүй, хуби заяан тухайнь мэдэхэб гэжэ ехэ хүбүүндээ үгэеэ үгэһэн байгаа. Теэд тэрэнэй бэдэрэлгэ хэды үүдхэбэшье, юуншье элирүүлэгдээгүй.. һэн. Галдуулһан цыган эхэнэрэй һүнэһэн мүнөөшье болотор энээгүүр зайгуултажа, тэнэжэ ябадаг: графай нэгэ богоол һүниин тэндэ тэрэнэй шара шубуунай дүрсэтэй болоод ябахыень харааг, аһандаа үхэһэн гээд Феррандо хөөрэнэ. Энэ үедэ нүниин тэн болоходо, башнийн часуудай сохихонь дуулдажа, харуулшад айһандаа гүйлдэжэ тарашана.

Ордоной дэргэдэхи саад соо Леонора хани басаган Инестэеэ бии болоно. Балконоймни доро һаяхан дуулаһан трубадур, нэгэ мүрысөөндэ намда шагнал барюулһан сэрэгшэн байбал гэжэ тэрэ мэдээсэнэ. Танигдаагүй энэ хүбүүндэ дурлашоод гэжэ Леонора нюусаяа нээнэ. Басагадай ордондо орохотой сасуу, граф ди Луна бии боложо, хаанаһаашьеб даа лютницы абяан дуулдажа, дуун зэдэлнэ. Леонора дуушаниие таалаха гэжэ гүйжэ ошоходоо, харанхыда алдажа, графые таалажархина. Леонора алдуу хэнэнэ тэрэ дороо ойлгожо, трубадурые хулисэхыень гуйна. Өөрынгөө дайсанай нэгэн—Манрико гэгшэдэ Леонорын дурлаһые мэдэхэдээ, граф һэлмэеэ гаргажа, тэмсэлдэ урина...

Харин энэ үедэ Бискай хадын дэргэдэ цыганнуудай бүлэг тогтожо, түүдэг тойрон һуугаад дуулалдана. Тэрэнэй нэгэн Азучена эхынгээ түүдэг дээрэ шатаалгаһые һанажа, трубадур Манрикые үһөөгөө абахыень уряална. Үшөө үхибүүн байхадань Манрикые түүдэг соо хаяха зорилготойгоор хайшан гэжэ хулууһанаа, мэгдэһэн тэбдэһэндээ өөрынгөө үхибүүе галдаһанаа гуниглан хөөрэнэ. Тэрэ Манрикые зөөлэн сэдьхэлээ орхижо, графые лиилэхые уряална... Энэ үедэ Манрико алуулаа гэһэн мэдээсэл абажа, Леонора һүмэдэ мүргэхээ ошоно. Харин Манрико харгы замда мордоно...

Нимэ орёо хүшэрөөр, энэ романтическа зүжэгэй бусайдашаһан гол удхынь зангилаагүй тайлдашоод байхада, зал соо һууһан хүнүүдэй үшөөл саашаа юун бологшо ааб гээд һаналаа табяад һуутарнь, нэгэдэхи үйлэ дүүрэшэнэ. Харагшад гол партинуудые гүйсэдхэһэн Тамара Пронина, Жанна Тараян хоёрто «Гоё». Һайхан» гэжэ хашхаралдан, альгаа ташана.

Забһарлалай үедэ хэдэн харагшадтай уулзаа һэм.

— Би энэ 28 наһан соогоо оройдоол гурбадахяа оперо хаража байнаб. Урид «Энхэ Булад баатар» «Кармен» хоёрые хараа һэм. Өөрөө барилгашан хүм. Ажабайдалайнгаа, ажалайнгаа искусстватай тиимэ дүтэ холбоогүй хадань юм гү, али Улаан-Үдэ ходо ерэдэггүй хадаа юм гү, өөрөөшье мэдэнэгүйб, оперодо тиимэ үнэн зүрхэнһөө хандадаггүй байгааб. Энэ удаа эгэшэмни хото ерэһэн хадаа Красноярскын артистнуудай хабаадалгатай оперо хара гээд намайе театрта асараа. Мүнөө би эгэшэдээ баяр хүргэхэ болоод байнаб. Тэрэнэй ашаар энэ үдэшэмни зүүдэн мэтээр үнгэрбэ. Нэгэтэ мэдэн гэхэдээ, энэ оперын шэдитэ нүлөөндэ орошоод, зүжэгэй ажабайдалай охиндо абташоод, өөрынгөө тухашаруу, хүлгөөтэ ажабайдалһаа таһаршоод байбалби. Сэдьхэлни, бэемни ямар гоёор амарба гээшэб. Энээнһээ хойшо оперо, балет харадаг болохомни. Жанна Тараян ямар гоё һайхан хоолойтой, ямар бэрхээр наададаг артистка гэшэб! Гайхалтай. Тамара Пронина гэшэнь тэрээнһээ дутанагүй даа,—гэжэ Эрдэни Дэржиевич Бадаев хөөрөө һэн.

Удаань П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищин багша Людмила Сергеевна Башкуевае энэ оперын гол партинуудые гүйсэдхэжэ байһан айлшад тухай һанамжаяа хубаалдахыень гуйбаб.

— Энэ оперо харахаяа ерэнэндээ ехэ урматайб. Оперын гол партинуудые гүйсэдхэгшэдшье, дирижерыньшье мэргэжэлэйнгээ, гүйсэдхэлгынгөө, уран һайханайнгаашье талаар эрхим хэмжээнэйл. Азученын партиие гүйсэдхэгшэ Жанна Тараян манай театрай тайзан дээрэ хоёрдохёо дуулажа байна. Ёһото цыган эхэнэрэй образ бодотоор харуулжа шадана. Тэрэнэй сээжын гүнзэгы оёорһоо зэдэлһэн гоё меццо-сопрано хоолойнь, худэлсэ бүхэнэйнь өөрын түхэл маяг энэ оперые эхинһээнь шэмэглэнэ гэжэ хэлэхэ байнаб. Харин Тамара Пронина тухай хэлэхэ болоо һаа, ёһото эхэнэр хүнэй дүрсые, бодото Леонорые шадамараар гүйсэдхэнэл даа. Алишье артистыень харыт даа, огто айлшад шэнги бэшэл, өөрынгөө түрэл тайзан дээрэ дуулажа байһан шэнгеэр бэеэ абанхайл. Харин дирижерынь Чепурной гэгшэ ямар гоёор оркестрээ хүтэлбэрилнэ гээшэб,—гээд Людмила Сергеевна хэлэбэ.

Удабашьегүй забһарлал дүүрэжэ, харагшад өөрынгөө һууринуудые эзэлбэ. Хүшэгэ сэлигдэжэ, тайзан дээрэ граф ди Луна өөрынгөө сэрэгшэдтэй Леонорые хулуухаяа бэлдэжэ туха сүлөөгүй. Леонора гашуудал гунигта абтаһан хани басагадтайгаа бии болоно. Графай Леонорые хажуу тээшэнь абаашахаяа һэдэхэдэнь, дундань Манрико орошоно. Одоо эндэ шуһата зэбүүн, орёо мушхабаритай инаг дуранай түлөө тэмсэл эхилнэ. Һүүлэй һүүлдэ граф трубадурые саазалжа, Азученые энэ үйлэ хэрэгые харахыень захирна. «Манрико—шинии түрэл дүү!хүбүүншни! Эндэ ши, эхэ, баһал хэһээгдээш!» гээд Азучена хашхарна.

Зүжэгэй һүүлшын хоёр үйлын дүүрэхэдэ, харагшад гол партинуудые гүйсэдхэһэн артистнарые тайзан дээрэһээ үни табигүй халуун альга ташалга, сэсэгүүдые, «Гоё! Һайхан!» гэһэн үгэнүүдые бэлэглээ һэн. Граф ди Лунын, Манрикын, Феррандын партинуудые гүйсэдхэһэн Саян Радиаев, Баатар Будаев, Борис Петюк мүн бусадшье рольнуудта наадаһаа артистнууд бултадаа өөһэдынгөө үүргэ дүүргээ. Тобшохоноор хэлэхэдэ, энэ үдэр «Трубадур» гэжэ оперо ялас гэмэ гоёор табигдаба.

— Танай энэ хүгжэмтэ, нарата Буряад орон руу айлшалжа ерэхэ ехэ дуратай агшаб. Юуб гэхэдэ, танай эндэхи хизаар дайда, байгаали юугээрээшьеб даа түрэл Кавказыем һануулдаг. Би өөрөө армян яһанайб. Урид Азербайджанда Бакугай оперо, баледэй театрта хүдэлдэг байһанаа, 15 жэлэй саана Красноярск ерээ хүм. Ехэнхидээ зүжэгүүдэй гол партинуудые гүйсэдхэдэгби. Танай театрай коллективые, артистнарые ехэ хүндэлдэгби, бэлиг шадабариниень үндэреор сэгнэдэгби. Мүнөө залуу артист Баатар Будаевай Манрикын ролие шадамар бэрхээр гүйсэдхэхые хараа бэзэт. Залуу артистда амжалта хүсэнэб. Мэнэ нигэһээр апрель һара соо Вердиевскэ фестивальда хабаадахаяа танай Улаан-Үдэ ерэхэбди,—гэжэ Жанна Тараянай хэлэхэдэ, Тамара Пронина:—Одоо би тэрэ фестивальда аргагүй хабаадаха зорилготойб. Нимэ хүгжэм, дуунда дуратай, хүндэмүүшэ зохид зантай хүнүүдэй ажаһуудаг республикада энэ ёхэ фестивалиин үнгэргэдэхэ байһаниинь зүб,—гэжэ тодожо абаад, хэлээ һэн, —Буряадай газар дээрэ самоледоор буухатайгаа, танай эндэхи байгаалида, хотодотнай дурлашооб. Сагаан сһатай хотодо сагаан ханаатай хүнүүд ажаһуудаг хаш.

Удаань Красноярскын оперо, баледэй театрай дирижер Александр Чепурнойтой уулзахадмнай, иигэжэ хөөрэбэ:

— Оркестрэйтнай труппа ехэл бэрхэ хүгжэмшэдһөө бүридэнэ гэжэ хэлэхэ байнаб. Бидэ оройдор үсэгэлдэр Красноярскһаа буумсаараа, репетиция хэжэ, мүнөөдэр «Трубадурта» наадаад, үглөөдэртөө бусахамнай. Энээхэн лэ хугасаа соо танай театртай дүтэ танилсааб. Эндэһээ хойшо Сибирнин, Алас-Дурна зүгэй театрнууд хоорондоо, саашадаа бүри Азии түбиин театрнуудтай хани холбоотой болоо һаамнай, элдэбын фестиваль, конкурснуудые хамтаран үнгэргэдэг болоо һаамнай ехэл һайн һэн...

Т. БАДМАЕВА.

Нютаг нютагай һонинууд

ЭГЭЭЛ ҺАЙХАН БАСАГАД

Нарһата тосхондо дангинануудай конкурс үнгэргэгдэбэ. Урдань нютаг нютагтаа шалгарһан басагад энэ районно харалгада хабаадаха эрхэдэ хүртэнэн байха юм.

Хамта дээрээ 8 басаган хабаадаба. Тэдэнэй дунда шанга мурысөөн боложо, харагшадые ехэтэ һонирхуулаа.

Жюрин дүнгүүдэй соносхогдоходо, иимэ юумэн элирбэ. Үльдэргын дунда һургуулиин багша Доржо-Ханда Николаевна Дугарова эгээл һайхан дангина гэжэ тоологдобо. Тиихэдэ Нарһатын соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэ Екатерина Николаевна Бальжинимаевада хоёрдохи шан барюулагдаа. Тэрэшэлэн Үльдэргын дунда һургуулиин багша Аюна Галсановна Дашинимаева гурбадахи шан абаһан байна.

Гадна энэ конкурсдо харагшад хабаадуулагдажа, тэдэнэр эгээл ехээр һайшааһан басагаяа нэрлэхэ ёһотой һэн. Тиин тэдэнэр 2-дохи шан абаһан Е. Н. Бальжинимаевае (зураг дээрэ) эгээл һайханда тооложо, басаганда тусхай шан барюулба.

Э. БУДАЕВ.

БУРЯАДАЙ АГААРАЙ ДОЛ

МАРТЫН 16-һаа 22 ХҮРТ

ПОНЕДЕЛЬНИК, 16

6.12—«Түрэл газар дайдамнай». Хурамхаанай ба Ивалгын районуудта бэлдэгдээ. 6.35—Долоон хоногой дамжуулгануудай шэнжэлэл. 6.45—7.00 — «Һэргылэгты, гал!» 7.22—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.35—8.00—«Газарта эзэниень бусааха». Корреспондент В. Толстихин Прибайкалин райондо бэлдээ. 12.10—13.00—Гармонистнууд ба частушка гүйсэдхэгшэдэй конкурсһоо. 19.20—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58—«Гуламта». Социалис ажалай герой, поэт Ц. Номтоевтой хөөрэлдөөн (бүряадаар).

ВТОРНИК, 17

6.12—«...Ажабайдал үргэлжэлһөөр». Ветерануудай республиканска советэй хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэнэн «түхэреэн стол». Авторынь—журналист Л. Мельникова. 6.35—7.00—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 7.22—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 7.32—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.45—8.00—«Этигэл найдал». 12.10—13.00—Аман зохёолой «Магтаал» ансамбль—манайда айлшаар (бүряадаар). 19.20—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58 — Социальна асуудалнуудай ба бэшэгүүдэй редакцийн damжуулга. Бүряадай ССР-эй юстицийн министрэй орлогшо Г. Д. Мархаева хабаалэлсана.

СРЕДА, 18

6.12—Республикын МВД-гэй эмхидхэлэй хүдэлмэрийн ба тоо бүридхэлэй начальник В. Б. Гармаевтай хөөрэлдөөн (бүряадаар). 6.30—Хүн ба автомобиль». 6.35—7.00—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 7.22—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 7.32—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.45—8.00—Үглөөнэй концерт. 19.20—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58—Бүряад хэлэнэй радио-хэшээл.

ЧЕТВЕРГ, 19

6.12—«Асуудалнууд, харюунууд, бодомжонууд». Социальна асуудалнууд ба бэшэгүүдэй редакцийн damжуулга. 6.35—7.00—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 7.22—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 7.32—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.45—8.00—Ехэ зөвшөөрөл. 12.10—13.00—Аман зохёолой «Магтаал» ансамбль—манайда айлшаар (бүряадаар). 19.20—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58 — Социальна асуудалнуудай ба бэшэгүүдэй редакцийн damжуулга. Бүряадай ССР-эй юстицийн министрэй орлогшо Г. Д. Мархаева хабаалэлсана.

СРЕДА, 18

6.12—Республикын МВД-гэй эмхидхэлэй хүдэлмэрийн ба тоо бүридхэлэй начальник В. Б. Гармаевтай хөөрэлдөөн (бүряадаар). 6.30—Хүн ба автомобиль». 6.35—7.00—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 7.22—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 7.32—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.45—8.00—Үглөөнэй концерт. 19.20—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58—Бүряад хэлэнэй радио-хэшээл.

ЧЕТВЕРГ, 19

6.12—«Асуудалнууд, харюунууд, бодомжонууд». Социальна асуудалнууд ба бэшэгүүдэй редакцийн damжуулга. 6.35—7.00—Республикын һонинууд (ород ба бүряад хэлэнүүд дээрэ). 7.22—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 7.32—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.45—

ХАБАРЫЕ УГТАЛГЫН ҺАЙНДЭР

Н. А. Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театрта хүхюун зугаатай «Масленица» гэһэн һайндэр мартын 3-һаа эхилээд, долоон хоногой туршада һонирхолтойгоор үнгэргэгдэбэ. Хүн зон олоороо сугларжа, хүхилдөө, дуулалдаа. Улаан-Үдэдэ мэдээжэ болоһон арадай коллективүүд дуу, частушкануудай конкурс-наада үнгэргөө.

Тиихэдэ тус театрай артистнууд һонирхолтой программа харуулба. Н. А. Некрасовай «Нюуһан юумэн нюргаарнь гараха» гэһэн шог ёгто водевилиие хүнүүд хаража хүхилдөө. РСФСР-эй габьяата артист Ю. Серегин, республикын габьяата артистнууд В. Барцайкин, И. Бабченко, тиихэдэ артистнууд Жанна Дронова, Дмитрий Дронов болон бусад нүхэд энэ дуутай, шуутай зүжэгтэ хабаадаба.

Олон тоото хатар, дуунай конкурснуудта илагшадта гарай бэлэгүүд, шангууд барюулагдаа. Буфедтэнь ород арадай амтан эдеэнэй зүйлнүүд худалдагдаба.

В. НЕВИНСКИЙ.

Н. А. Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театрай директор.

ҺУРАГШАДАЙ УРАН ГАРААР

Мүнөө һургуули бүхэн амидархын түлөө бүхы арга боломжоёо бэдэрнэ. Хэнэйшье мэдэһээр, һургуулинуудта харуулан ойлгуулха плакат зурагууд, техническэ зүйлнүүд үдэр бүри хэрэгтэй болодог бээ. Иигээд байхада, яалтайб?

Эндэ Загарайн районой Шэнэ-Элхиин һургуулида, мүн 5-дахи техническэ училищида «Школьник» гэһэн бага предприяти бии болгогдохоор хараалагдаба.

Тус предприятида үйлэдбэриин цех, модо хюрөөдэхэ, болбосоруулха түхеэрэлгэнүүд тодхогдохо юм. Һурагшад ерээдүйдэ цех соогоо модоор уран дарха хэжэ, районойнгоо ажалшадта наймаалха болоно. Эндэһээ ороһон мүнгэниинь һургуули, училищиин жасада оруулгдаха юм.

— Бага предприятида хүдэлһэн хүбүүд яагаад мүнгэн олдоноб гэжэ мэдэхэһээ гадна, ааһэдее ажал хэжэ һураха болоно. Энэнь гол шухалада тоологдохо ёһотой,—гэжэ һургуулиин директор В. И. Сафронов һанамжална.

Т. НАГАЕВА.

БОДОМЖОЛХООР САГ ЕРЭЭ

Хуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй хэһэн гэмтэ ябуулганууд һүүлэй үедэ ехэ олошороо гэжэ мэдэнэбди. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, үхибүүд хэхэ юумэеэ оложо ядана гэжэ һанагдана. Ушар тиимэнээ үхибүүд сүлөө сагтаа подвал, подъезднүүд соогуур орожо, элдэбын тамхи татана, архи ууна. Һүүлээрнь тэдэнэр «манхайшаһан» толгойгоор газаашаа гараад «һурхэйтэлдэнэ», элдэб эсын гэмтэ ябуулганууд ые хэнэ.

Бидэнэр эгээл тиимэ хүбүүдэй нэгэнтэй хөөрэлдэһэн байнабди. (Тэрэмнай фамили, нэрэ, обогымни бү дурдаарайгтыл даа гэжэ гуйгаа һэн.)

— Сүлөө сагаа ши яажа үнгэргэдэгбши?

— Һургуулиһаа ерэмсээрээ, үглөөдэрэйнгээ хэшээлдэ бэлдээд, газаашаа гаража, энээгүүр, тэрээгүүр зайдагби. Нүхэдөөрөө уулзаа һаа, ямар нэгэн подъезд, подвал соо ороожо, тамхи татахаш, элдэб юумэн тухай хөөрэлдэхэш.

— Ши һургуулиингаа ямар нэгэн секцидэ, кружогто ябадаг гүш?

— Үгы.

— Юундэ?

— Һургуулида намайе һонирхуулха секци, кружок үнгэргэгдэдэггүй. Урдань яһала ябагдаа һэн. Харин мүнөө үйдхартай, һонигүй болоо. Үетэ нүхэдөөрөө уулзажа, мүнөө үеын хүгжэм, моодо, спорт, мотоцикл, автомашина болон бусад юумэн тухай хөөрэлдэжэ байхада аятай байдаг.

—Сүлөө сагаа ашаг үрэтэйгээр үнгэргэхэ хэрэгтэтнай ехэ зон ямар аргаар түһалжа болохоб гэжэ һананабши?

— Спортын болон концертын залнуудые, стадионуудые, элдэбын клубуудые барижа, һонирхолтой хэмжээ ябуулганууде үнгэргэдэг болоо һаань, һайн байгаа. Тиихэдэ үхибүүд сүлөө сагтаа ямар нэгэн хүдэлмэри хэжэ ааһэдее мүнгэ олодог болобол баһал урмашаха байгаа гэжэ һананаб. Хэрбээ ехэ зон үнэхөөрөө бидэндэ түһалха гэжэ оролдоо һаа, үнинэй энэ мэтэ юумэнүүдые хэхээр байгаа.

Үнэхөөрөөшье үхибүүд тухай, тэдэнэй сүлөө саг яажа үнгэргэхэ, хэрэглэхэ тухай бодомжолжо үзэхөөр саг болоол.

Д. ЭЛЬЯСОВ,
А. САДИЛОВ.

ДЕРСУ УЗАЛАГАЙ НЮТАГТА

Сихотэ-Алиниин гүн тайга соо Кавалерово тосхон оршодог. Энэ тосхоной захада үндэр хабсагай тобойн харагдана. Эгээл энэ хабсагайн хажууда аяншалагша, уран зохёолшо В. К. Арсеньев найдамтай, үнэн хани болохо нүхэртэеэ, Дерсу Узалатай, эгээл түрүүшынхиеэ уулзаһан байна. Тэрээн тухайгаа уран зохёолшо иигэжэ бэшэнэ: «Олентьев юумэ хүлеэһэн хэбэртэй хүл дээрээ зогсоно. Тэрэ түүдэгэй галһаа гараараа далдалан, хажуу тээшээ хараашална.

— Юун болооб?—гэжэ һурабаб.

— Нэгэ амитан хадаһаа буужа ябана хэбэртэй,—гэжэ тэрэм шэбэнэн хэлэбэ. Бидэ абяагүй болон шагнаарханабди. Гэнтэ дээрэһээ жэжэхэн шулуунууд мухарилдаба.

— Тухайлхада, баабгай хэбэртэй,—гээд Олентьев буугаа һомолжо эхилбэ.

— Бү буудыт, би хүнби,—гэһэн абяан харанхы сооһоо сонностожо, хэдэхэн минутын үнгэрхэлөөр, манай түүдэгтэ хүн дүтэлбэ.

Сихотэ-Алиниин шэлэнүүдые гайхамшагта аяншалагшад болохо Вечоков, Пржевальский, Арсеньев гэгшэд шэнжэлһэн түүхэтэй.

Нютагай музейдэ Арсеньевэй бэлэглэһэн фото-зураг табяатай. Тэндэнь Владимир Клавдиевич Арсеньев нэгэ бүлэг удэгейчүүдтэй урданайнь нэгэ гольднууд дүрээ абхуулланхай. Аяншалагшын баруун таладань нютагайнгаа хубсаһа үмдэнхэй Дерсу Узала һууна.

Набтаршагшье һаа, шиираг шамбай бэетэй, бага түлхыд гэһэн шанаатай хүн фото-зураг дээрэһээ урдаһаам харана. Гүнзэгы уршалаануудта хэршэгдэнэн нюурыень харахадам, ехэл юумэ үзэнэн, «халуун шулуу долёоһон» хүн хэбэртэй. Тэдэнэр хуша, шэнэнэр хүреэлэгдэнэн хабсагайн урда дүрээ абхуулһан байна. Тэрэ гэнэн сагһаа хойшо аяар хорёод жэлэй туршада суута аяншан, уран зохёолшо В. К. Арсеньев Дерсу Узала хоёр нүхэсөө нэн.

Тиигэжэ суута аяншан өөрынгөө эгээл һонин номуудай нэгые үнэн нүхэртөө зорюулаа бэлэй. «Дерсу Узалагай образ уран һайханайнгаа талаар тон эрхим байна»,—гэжэ А. М. Горький тэмдэглээ һэн.

В. БЕРЕЗИН.

ГЭРЭЙ ЭЭЭН ЭХЭНЭРНҮҮДТЭ

* Барайгар шанажа байхадаа, тэрээн руугаа нэгэ бага уксус дуһаабалтнай, барайгар саб сагааханшье, амтатайшье болохо.

* Һу хөөрүүлхэ амһартын хилэдэ өөхэ түрхеэ һаатнай, һүн гарахагүй байха.

Хэрбээ һу түргэн хөөрүүлхэ гэбэл, нэгэ жаахан саахар хэжэрхихэ юм.

* Хартаабха хальһатайнь шанажа байхадаа, хальһыень хэдэн газар хадаа һаатнай, хартаабха бутархагүй.

* Амһарта соо байһан дабһан руу хэдэн монсогор барайгар гү, али шэнгэн юумэ шэнгээдэг саарһа хэбэл, дабһан шиир нойто татадаггүй.

* Шанагдаһан тахяагай мяханай амтатай байхын тулада шүлэн сооһоонь гаргажа дабһалаад, ондоо амһарта соо хэжэ, хабхагаар гү, али полотенцеэр хушаха хэрэгтэй.

ХЭРБЭЭ ХҮЙТЭ АБАА ҺАА...

Нэн түрүүн, эдижэ байһан эдеэнтнай С витаминаар баян болгогдохо ёһотой.

Саашань, хэрбээ халуунгүй, харин миил хамараа бүтэнги байбал, хүлнүүдээ горчицатай халуун уһанда хэгты.

Ханяадатай байгаа һаа, эвкалиптын гү, али календулын ууралаар амилхада, һайн байха. Эдэ ургамалай жаахан халбага шүүһые 1 литр уһанда худхахат. Хэрбээ хамарайнгаа хэтэрмэ ехээр бүтөө һаань, ромашкын ууралаар амилха юм. Үгьшье һаа, чесногой гү, али һонгинын шүүһэнэй нэгэ хэдэн дуһалые нэгэ халбага мёдтой худхаад, ууха юм.

Хамарай бүтэхэдэ, ехэ муу байдаг шуу. Хэрбээ ехээр ядаа һаа. 35-һаа 42 градус хүрэтэр халуун уһан соо 10 минутын туршада гарнуудаа хэзэ һуугты. Тиигэбэл бэеынтнай байдал һурагүй һайн болохо.

Хэрбээ халуураад, халуунайнгаа 38 градусһаа дээшэ гараагүй һаань, тэрэниие буулгаха гэжэ бү оролдогты.

Харин гэнтэ халуунайнгаа 38-һаа дээшээ болоо һаа, уксусаар жэн хэхэдэ гү, али тархиингаа хажууда мүльһэ табихада болоно. Хэрбээ энэ аргын туһалаагүй һаань, 3—4 час болоод лэ, халуу буулгадаг эмүүдые ууха хэрэгтэй. Тиигэхэ зуураа, 38 градусһаа доошо унагааха гэжэ оролдоһоной дэмы бшуу.

БУРЯТИЯ *мүнөөдэрэй номерто*

«Асуудалнуудые хамтааран шиидхэхэ» — Буряадай эрдэмтэдтэй Л. В. Потаповай уулзалга тухай Д. Коркиной корреспонденци.

Багшанарай буһалгаан. «Бюджедэй соорхой хүнжэлые багшанар бэе тээшээ татана»—республикын финансын министерствын таһагай начальник В. Золотухинай статья.

«Эко-пресс-офис» — тусхай хуудаһан.

«Алтан дүрим бии ха юм» —Н. Жилкинагай статья.

«Ассоциация» гэһэн коммерц-компани. «Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гү?»—Ц. Чойроповой статья.

Һанамжа. «Гаршагаа һэлгэхэбди. Удхань ондоо болохо гү?»—Л. Гысыловагай корреспонденци.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:
ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж., НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Министрнуудэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилийн үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-70, таһагууд: соведүүдэй хүдэлмэриин ба нийтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социально-экономическа—2-64-36. (даагшань), 2-63-86, 2-69-58. соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондентнууд: Баргажанда — 91-1-44. Закаменскда — 31-61 Агинскда—3-45-94.
Буряадай ССР-эй Министрнуудэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери 2-54 54, вахта —2-56-62.

Газетэ жэлдээ 260 дахин гараха. Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Газетын индекс 50901. Тираж 7.500. Хэблэлдэ тушаагдаһан сан

Буряадай ССР-эй Хэблэлэй ба олондо мэдээлгын министерствын республиканска типографи дэ газетэ барлагдан хэблэгдэбэ.
Директорэйнь телефон 2-40-45.